

UiT Norges arktiske universitet

Det juridiske fakultet

Kravet om dobbel straffbarhet i norsk rett

Marie Solberg

Masteroppgave i rettsvitenskap, JUR-3902, desember 2021.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning	1
1.1	<i>Tema og problemstilling.....</i>	<i>1</i>
1.2	<i>Aktualitet og metode.....</i>	<i>3</i>
1.3	<i>Begrepsavklaringer</i>	<i>5</i>
1.4	<i>Videre fremstilling.....</i>	<i>6</i>
2	Kort om jurisdiksjon, utlevering og overlevering.....	6
2.1	<i>Innledende bemerkninger.....</i>	<i>6</i>
2.2	<i>Strafferettslig jurisdiksjon og et krav om dobbel straffbarhet</i>	<i>6</i>
2.3	<i>Utlevering og overlevering.....</i>	<i>9</i>
2.3.1	<i>Utleverings- og overleveringsinstituttet og et krav om dobbel straffbarhet.....</i>	<i>9</i>
2.3.2	<i>Kort om øvrige vilkår for utlevering til land utenfor Norden og EU.....</i>	<i>11</i>
2.3.3	<i>Kort om øvrige vilkår for overlevering mellom land innenfor Norden og EU</i>	<i>13</i>
3	De legislative begrunnelser bak dobbel straffbarhet	14
3.1	<i>Innledende bemerkninger.....</i>	<i>14</i>
3.2	<i>Lovgivers begrunnelser for å oppstille et krav om dobbel straffbarhet som betingelse for strafferettslig jurisdiksjon.....</i>	<i>14</i>
3.2.1	<i>Introduksjon</i>	<i>14</i>
3.2.2	<i>Hensynet til forutberegnelighet.....</i>	<i>14</i>
3.2.3	<i>Hensynet til andre staters suverenitet.....</i>	<i>16</i>
3.2.4	<i>Rettspolitiske hensyn.....</i>	<i>17</i>
3.3	<i>Lovgivers begrunnelser for å oppstille et krav om dobbel straffbarhet som betingelse for utlevering og overlevering.....</i>	<i>19</i>
3.3.1	<i>Akseptabel kriminalisering</i>	<i>19</i>
3.3.2	<i>Intern ressursbruk</i>	<i>20</i>
3.3.3	<i>Hensynet til forutberegnelighet.....</i>	<i>20</i>
4	Et krav om dobbel straffbarhet i norsk rett	21
4.1	<i>Innledende bemerkninger.....</i>	<i>21</i>

4.2	<i>Dobbel straffbarhet i de norske jurisdiksjonsreglene</i>	22
4.2.1	Innledning.....	22
4.2.2	Når dobbel straffbarhet ikke foreligger – avvisning eller frifinnelse?	22
4.2.3	Ordlyden «er straffbare»	24
4.2.4	Hva innebærer dobbel straffbarhet <i>in concreto</i> ?	25
4.2.5	Bevisbyrde og beviskrav	29
4.3	<i>Dobbel straffbarhet i de norske utleverings- og overleveringsreglene</i>	31
4.3.1	Innledning.....	31
4.3.2	Et vilkår om dobbel straffbarhet for utlevering.....	32
4.3.3	Et vilkår om dobbel straffbarhet for overlevering.....	41
5	Er kravet om dobbel straffbarhet hensiktsmessig slik det forstås de lege lata?	44
5.1	<i>Innledende bemerkninger</i>	44
5.2	<i>Straffbarhet in concreto versus en effektiv og prosessøkonomisk straffeforfølgning</i> 44	
5.2.1	Vanskeligheter med å kartlegge gjerningslandets lovgivning.....	44
5.2.2	Straffrihetsgrunner som strider med den allmenne rettsfølelse.....	47
5.2.3	Særlige utfordringer for utlevering og overlevering	47
5.3	<i>Er fjerningen av kravet løsningen?</i>	48
5.3.1	Innledning.....	48
5.3.2	Lettere straffeforfølgning?	49
5.3.3	Uønsket utlevering og overlevering?	50
5.4	<i>Lavere beviskrav?</i>	51
5.5	<i>Endre til straffbarhet in abstracto?</i>	51
6	Avsluttende bemerkninger	53
	Kilderegister	56

1 Innledning

1.1 Tema og problemstilling

Temaet for denne masteravhandlingen er kravet om dobbel straffbarhet i norsk rett. Med *dobbel straffbarhet* menes at en handling er ansett som straffbar etter to nasjonale regelsett; både etter straffelovgivningen i den stat hvor handlingen er begått, og i en annen konkret stat som har befatning med gjerningspersonen.

Dobbel straffbarhet er et tema som er meget sparsomt behandlet i norsk rettslitteratur. Dette til tross for at det er oppstilt i flere ulike regelsett i norsk lovgivning. Målet med denne avhandlingen er å foreta en nærmere redegjørelse av hva kravet om dobbel straffbarhet går ut på, og hvilke funksjoner det har i relasjon til tre spesifikke regelsett; reglene om jurisdiksjon, utlevering og overlevering. I tillegg er det et mål å foreta en kritisk vurdering av kravets hensiktsmessighet. Nærmere bestemt vil det bli reist spørsmål om kravet om dobbel straffbarhet er egnet til å oppfylle de formål som kommer til uttrykk i lovforarbeidene.

Et krav om dobbel straffbarhet gjenfinnes som nevnt både i jurisdiksjonsreglene, utleverings- og overleveringsreglene.¹ Med jurisdiksjonsreglene siktes det til reglene oppstilt i straffeloven som angir straffelovgivningens anvendelsesområde.² Utleverings- og overleveringsreglene sikter til reglene i utleveringsloven og arrestordreloven som angir hvorvidt en person kan overføres, med tvang, fra den stat vedkommende oppholder seg i, til en annen stat for straffeforfølgning eller soning av allerede idømt straff.³

Felles for disse tre regelsettene er at de regulerer forhold som berører, eller springer ut av, folkerettslige begrensninger på staters adgang til å straffeforfølge på tvers av landegrenser. Alle

¹ For sammenhengens skyld bemerkes det at dobbel straffbarhet også er oppstilt som vilkår i bl.a. European convention on mutual assistance in criminal matters, Strasbourg, 20. april 1959, ikrafttredelsesdato 12. juni 1962, ETS nr. 30 (Den europeiske konvensjon om gjensidig hjelp i straffesaker), art. 5 nr. 1 bokstav a), Convention on the Transfer of Sentenced Persons, Strasbourg, 21. mars 1983, ikrafttredelsesdato 01. juli 1985, ETS nr. 112 (Den europeiske konvensjonen om overføring av domfelte – overføringskonvensjonen), art. 3 nr. 1 bokstav e) og European Convention on the International Validity of Criminal Judgments, Haag, 28. mai 1970, ikrafttredelsesdato 26. juli 1974, ETS nr. 070 (Den europeiske konvensjonen om internasjonal gyldighet av straffedommer – gyldighetskonvensjonen), art. 4 nr. 1.

² Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff (straffeloven – strl.), Marie Vangen, *Universaljurisdiksjon – alminnelige folkerettslige rammer for staters transnasjonale straffeforfølgningsrett*, Tromsø 2018, s. 75.

³ Lov 13. juni 1975 nr. 39 om utlevering av lovbrytere m.v. (utleveringsloven – utlevl.) og Lov 20. januar 2012 nr. 4 om pågriping og overlevering til og frå Noreg for straffbare forhold på grunnlag av ein arrestordre (arrestordreloven – [arl.]). Prop.137 LS (2010–2011) s. 7.

stater er nemlig suverene og ikke underkastet noen annens vilje enn sin egen.⁴ Dette følger av det grunnleggende utgangspunktet i folkeretten, suverenitetsprinsippet.⁵ En sentral del av denne suvereniteten, er statens enerett til myndighetsutøvelse på eget territorium.⁶ Statene besitter med dette en såkalt *territorialhøyhet*.⁷ En konsekvens av denne territorialhøyheten er at statene alltid har rett til å selv bestemme hva som skal være straffbart på eget territorium, samt bestemme om og hvordan staten skal reagere på brudd på straffelovgivningen, såkalt *strafferettslig jurisdiksjon*.⁸

Av respekt for *andre* staters likeverdige suverenitet, oppstiller folkeretten klare begrensninger for staters adgang til å la sin egen straffelovgivning gjelde på andre staters territorium (utøvelse av lovgivningsjurisdiksjon) og, ikke minst, til å pågripe en antatt gjerningsperson som befinner seg på en annen stats territorium (utøvelse av tvangsjurisdiksjon).⁹ Det første – å kriminalisere handlinger begått i utlandet – er bare tillat hvor det finnes en folkerettslig hjemmel for dette.¹⁰ Det siste – å utøve tvangsjurisdiksjon i utlandet – er forbudt etter folkeretten så lenge det ikke foreligger en særskilt avtale.¹¹ Skal en stat få tak i en gjerningsperson som befinner seg i utlandet, er den avhengig av at staten hvor vedkommende oppholder seg, ønsker å utlevere ham.

I jurisdiksjonsreglene i straffeloven har Stortinget fastsatt når, og i hvilken grad, de mener norsk straffelovgivning skal gjelde i utlandet. Et vilkår som i mange tilfeller er oppstilt for at norsk straffelov skal få et slikt anvendelsesområde, er kravet om dobbel straffbarhet.

Utleverings- og overleveringsreglene bestemmer når det anses akseptabelt å overføre en antatt gjerningsperson som oppholder seg i Norge, til en annen stat som ønsker å straffeforfølge vedkommende, men som er forhindret fra å nå ham på grunn av de folkerettslige grensene som er oppstilt for slik utøvelse av tvangsjurisdiksjon. Et av vilkårene som oppstilles for at denne overføringen kan skje, er at det foreligger dobbel straffbarhet.

⁴ Morten Ruud og Geir Ulfstein, *Innføring i folkerett*, 5. utgave, Universitetsforlaget 2018, s. 21.

⁵ Ruud (2018) s. 21.

⁶ Ruud (2018), s. 145-146.

⁷ Ruud (2018), s. 145-146.

⁸ Marie Vangen, *Kommentar til dom HR-2020-1340-A «Fremmedkrigersaken»*, Juridika Ekspertkommentar, publisert i Juridika Innsikt 29. juni 2021 s. 16. En utdypning av strafferettslig jurisdiksjon vil følge i kap. 2.2.

⁹ Sondre Torp Helmersen, *Folkerett i et nøtteskall*, 1. utgave, Gyldendal Norsk Forlag AS 2014, s. 95. Mer om begrepene lovgivnings- og tvangsjurisdiksjon vil følge i kap. 2.2.

¹⁰ Vangen (2018), s. 120.

¹¹ HR-2019-610-A (Tidal-saken) avsnitt 40.

Når det gjelder jurisdiksjon, er kravet om dobbel straffbarhet fastsatt slik at norsk straffelov kun får anvendelse i utlandet, når handlingen en person er tiltalt for også er straffbar etter den lovgivning som gjelder på stedet for forbrytelsen.¹² Dersom Peder eksempelvis er tiltalt for en handling han utførte i Argentina, beror vurderingen av hvorvidt denne handlingen er straffbar etter norsk rett, bl.a. på en vurdering av om handlingen også er straffbar *etter argentinsk rett*.

Dersom Argentina begjærer en person som oppholder seg i Norge, *utlevert* til seg, går vurderingen om dobbel straffbarhet ut på om handlingen også er straffbar *etter norsk rett*.¹³ I utleverings- og overleveringssaker blir Norge bedt om å bistå en annen stat i deres straffeforfølgning eller straffefullbyrding, og man legger da i utgangspunktet til grunn at handlingen er straffbar i den stat som ber om bistand. Innfallsvinkelen til kravet om dobbel straffbarhet er i slike saker følgelig motsatt fra jurisdiksjonstilfellene.

Denne vektleggingen av andre staters straffelovgivning, bryter langt på vei med vår moderne strafferettstradisjon.¹⁴ Tilnærmet alle verdens stater benytter i dag kun egen nasjonal lovgivning ved utøvelse av strafferettslig jurisdiksjon.¹⁵ For norsk retts vedkommende fremgår dette av Grunnloven §§ 94 og 96, som bestemmer at ingen kan frihetsberøves eller dømmes til straff uten hjemmel i norsk formell lov.¹⁶

1.2 Aktualitet og metode

Kravet om dobbel straffbarhet er, grunnet kriminalitetens stadig mer grenseoverskridende og internasjonale karakter, et høyst aktuelt tema. Til tross for dette er ikke kravet underlagt noen grundig akademisk behandling i norsk rettslitteratur, og er behandlet sparsommelig i rettskildene for øvrig. Sentrale forfattere innen strafferetten, slik som Gröning, Husabø og Jacobsen og Andenæs, omtaler dobbel straffbarhet på en drøy side, og da bare med generelle

¹² Jf. strl. § 5 første ledd nr. 1.

¹³ Jf. utlevl. § 3 nr. 1.

¹⁴ Christine van den Wyngaert, «Double criminality as a requirement to jurisdiction», *Skrifter från Juridiska Fakulteten i Uppsala*, (1989) Nr 27: Double criminality: studies in international criminal law/edited by Nils Jareborg, s. 45.

¹⁵ Vangen (2018) s. 83. Merk imidlertid strl. § 5 sjette ledd, som hjemler at straffutmåling skal skje i henhold til gjerningsstatens rett dersom den er mildere. For prejudisielle forhold kan man også anvende fremmed rett i overensstemmelse med den internasjonale privatrettens grunnsetninger, se videre Johs. Andenæs, *Alminnelig Strafferett*, 6. utgave ved Georg Fredrik Rieber-Mohn og Knut Erik Sæther, Universitetsforlaget 2016, s. 585.

¹⁶ Lov 17. Mai 1814 Kongeriket Norges Grunnlov (Grunnloven – Grl.) og Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 195.

redegjørelser for hvordan det kommer til uttrykk i strl. § 5.¹⁷ Foruten Mathisens bok «Utlevering for straffbare forhold» fra 2009, er det få kilder som bidrar til opplysning av kravet om dobbel straffbarhet slik det er oppstilt i utleveringsloven.¹⁸ For kravet slik det kommer til uttrykk i arrestordreloven, bemerkes det at loven trådte i kraft 1. november 2019 for overlevering mellom Norge og ikke-nordiske EU-land, jf. § 42. Det foreligger svært lite teori og rettspraksis som redegjør for dobbel straffbarhet slik det er uttrykt i dette regelsettet.

Forarbeidene til straffeloven, utleveringsloven og arrestordreloven behandler kravet om dobbel straffbarhet fragmentarisk og nokså overfladisk. Redegjørelsene er preget av et forholdsvis ensidig fokus på hvor langt et krav om dobbel straffbarhet skal rekke, herunder hvilke forbrytelser som bør underlegges et slikt krav eller ikke.¹⁹

Rettskildesituasjonen er således preget av generelle og overfladiske redegjørelser, uten et nærmere dypdykk i hva dobbel straffbarhet nærmere innebærer for de regelsett hvor det kommer til uttrykk. Det finnes ett nordisk bidrag til rettslitteraturen som til en viss grad går i dybden, men det er allerede 32 år gammelt og i liten grad tilpasset dagens forhold.²⁰ Foruten enkelte artikler publisert i diverse tidsskrifter, som for øvrig ikke er skrevet av *norske* forfattere, er det lite nytt som har blitt publisert de senere årene som gir bidrag til en oppdatert og grundig redegjørelse av kravet om dobbel straffbarhet. Samlet sett er det derfor et stort behov for nye teoretiske bidrag på området.

Det følger av den beskrevne kildesituasjonen at denne avhandlingen gir et akademisk bidrag på et felt som frem til nå er viet liten oppmerksomhet i Norge. Det er behov for en grundig presentasjon og kartlegging av fenomenet dobbel straffbarhet, og hvordan kravet er å forstå i helt sentrale regelsett, og om det fungerer etter sin hensikt.

Avhandlingen kan betegnes som både rettsdogmatisk og rettspolitisk. Kapittel 2, 3 og 4 er primært rettsdogmatisk, da kapitlene søker å klarlegge innholdet i gjeldende rett. Avhandlingens rettspolitiske elementer kommer særlig til uttrykk i kapittel 5, hvor innholdet i gjeldende rett vil bli underkastet en kritisk vurdering.

¹⁷ Linda Gröning, Erling Johannes Husabø og Jørn Jacobsen, *Frihet, forbrytelse og straff – En systematisk fremstilling av norsk strafferett*, 2. utgave, Fagbokforlaget 2019 s. 399-400, Andenæs (2016), s. 592.

¹⁸ Gjermund Mathisen, *Utlevering for straffbare forhold*, 1. utgave, Gyldendal Norsk Forlag AS 2009 s. 213 flg.

¹⁹ Se bl.a. Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 186 flg. og NOU 1984: 31 s. 40 flg.

²⁰ Tidsskriftet «Skrifter från Juridiska Fakulteten i Uppsala», som brukes i det følgende, er fra 1989.

1.3 Begrepsavklaringer

For å gi grunnlag for en best mulig forståelse av den videre fremstilling, er det nødvendig å innledningsvis avklare det nærmere innholdet i noen begreper, samt påpeke noen terminologiske valg.

Opgaven omhandler som nevnt *kravet om dobbel straffbarhet*. Dette vil både omtales som et «krav», en «regel» eller et «vilkår». Den skiftende terminologien innebærer ikke at innholdet i begrepet er noe ulikt, og er bare brukt av hensyn til behovet for en viss språklig variasjon.

Begrepet *strafferettslig jurisdiksjon* brukes her, generelt og noe forenklet, som en betegnelse på statens utøvelse av strafferettslig myndighet.²¹ Begrepet vil av og til bli omtalt som kun «jurisdiksjon» uten at innholdet er ulikt. I det følgende vil begrepet *jurisdiksjonsreglene* brukes om de regler og kriterier Stortinget oppstiller for at en handling skal være underlagt norsk strafferettslig jurisdiksjon. Termen *jurisdiksjonsprinsipp* brukes om de folkerettslige sedvanerettsregler som bestemmer når det er tillatt for stater å la sin egen straffelovgivning gjelde i utlandet.²² *Handlinger begått i utlandet* vil også bli omtalt som «eksterritoriale handlinger».

I det følgende vil hovedsakelig begrepet *siktede* bli brukt om de personer en stat straffeforfølger, eller krever utlevert eller overlevert. Ved å omtale disse som *siktede* og ikke som «lovbrytere», ivaretas bl.a. hensynet til uskyldspresumpsjonen, iallfall så lenge vedkommende ikke er domfelt for den straffbare handlingen.²³ Den person som antas å ha begått en lovovertrødelse vil av og til bli omtalt som «gjerningsperson», uten at dette innebærer at han har en annen rettsstilling.

Når oppgaven viser til begrepet *den anmodende stat* sikter dette til den stat som har bedt om rettslig bistand, gjerne da den stat som begjærer en person utlevert eller overlevert. *Den anmodede stat* sikter til den stat som mottar bistandsbegjæringen, gjerne den stat hvor siktede oppholder seg i og er begjært utlevert eller overlevert fra. Begrepet *domstollandet* vil bli brukt om den stat hvor straffeforfølgingen eller straffegjennomføringen finner sted.

²¹ Vangen (2018) s. 72.

²² Vangen (2018), s. 120.

²³ Se lignende Mathisen (2009), s. 20.

1.4 Videre fremstilling

Denne avhandlingen skal handle om dobbel straffbarhet som betingelse for jurisdiksjon og som betingelse for utlevering og overlevering *fra* Norge.

I den videre fremstilling vil det først, i kapittel 2, bli redegjort nærmere for de rettslige fenomenene strafferettslig jurisdiksjon, utlevering og overlevering. Ettersom oppgaven omhandler dobbel straffbarhet slik det kommer til uttrykk i disse reglene, er det nødvendig med en kort innføring i hva disse regelsettene handler om. Deretter, i kapittel 3, vil kravets legislative begrunnelser bli underlagt en kritisk vurdering. I kapittel 4 skal det foretas en analyse av det nærmere innholdet i kravet om dobbel straffbarhet, med et hovedfokus på straffeloven, utleveringsloven og arrestordreloven. Avslutningsvis, i kapittel 5, vil oppgaven foreta en hensiktsmessighetsvurdering av det innholdet dobbel straffbarhet har etter gjeldende rett, hvor også noen alternativer til kravet vil bli drøftet.

2 Kort om jurisdiksjon, utlevering og overlevering

2.1 Innledende bemerkninger

I det følgende vil det bli redegjort nærmere for de rettslige fenomenene jurisdiksjon, utlevering og overlevering, samt hvilken funksjon et krav om dobbel straffbarhet har i disse regelsettene. Uten å kjenne til den rettslige sammenhengen kravet fungerer i, vil det ikke være mulig å senere, på en meningsfull måte, analysere kravets nærmere innhold. Det vil heller ikke være mulig å drøfte kravets hensiktsmessighet på en fornuftig måte, uten at man har en viss kjennskap til, og forståelse om, de rettsregler hvor kravet om dobbel straffbarhet er inntatt.

2.2 Strafferettslig jurisdiksjon og et krav om dobbel straffbarhet

De fleste straffebud i straffeloven er formulert generelt, uten et spesifikt anvendelsesområde. Gjennom jurisdiksjonsreglene angir Stortinget kriterier som bestemmer *hvor*, overfor *hvem* og overfor *hvilke handlinger* norsk straffelovgivning skal gjelde.²⁴ Jurisdiksjonsreglenes funksjon er altså å bestemme rekkevidden av de norske straffebud.

I norsk rett kommer jurisdiksjonsreglene til uttrykk i strl. § 4 til § 6. Utgangspunktet er, i samsvar med folkeretten, at nasjonal straffelovgivning gjelder for de handlinger som er begått

²⁴ Vangen (2018) s. 86.

på eget territorium.²⁵ Dette utgangspunktet er gjerne omtalt som *territorialprinsippet*, og er knesatt i strl. § 4. Stortinget har imidlertid i § 5 bestemt at norsk straffelovgivning, på nærmere bestemte vilkår, også skal gjelde for handlinger begått utenfor norsk territorium.²⁶ Spørsmålet om norske myndigheter kan straffeforfølge slike eksterriale handlinger har nær sammenheng med folkerettens regler om hva en stat har adgang til å regulere, uten å trå andre staters suverenitet for nær.²⁷ Det blir derfor ofte formulert som et spørsmål om hvorvidt norske myndigheter har *strafferettslig jurisdiksjon* over den aktuelle handlingen.²⁸

Strafferettslig jurisdiksjon er noe enkelt forklart *statens myndighet til å straffe*, og er en funksjon av dets suverenitet.²⁹ En stat kan utøve strafferettslig jurisdiksjon i tre hovedformer. For det første utøver staten strafferettslig jurisdiksjon når lovgiver vedtar straffebud og deres utstrekning, gjerne omtalt som *straffelovgivningsjurisdiksjon*.³⁰ For det andre utøver staten strafferettslig jurisdiksjon når den underlegger personer en strafferettslig prosess og, såfremt det er grunnlag for det, avgjør en persons rettsstilling i en enkeltsak.³¹ Slik myndighetsutøvelse er gjerne kalt *straffeforfølgingsjurisdiksjon* eller *domsjurisdiksjon*.³² Den tredje og siste måten en stat kan utøve strafferettslig jurisdiksjon på, er gjennom statens kompetanse til å tvangsgjennomføre overholdelsen av straffebudene og strafferettslige beslutninger, også omtalt som *tvangsjurisdiksjon*.³³

Norsk straffelovgivning «gjelder med de begrensninger som følger av (...) folkeretten» jf. straffeloven § 2. En folkerettslig begrensning for utøvelse av strafferettslig jurisdiksjon er *ikke-innblandingsprinsippet*. Prinsippet går i korthet ut på at andre stater har plikt til å respektere andre staters suverenitetssfære, og ikke blande seg inn i andre staters indre og ytre anliggender.³⁴

²⁵ Erling Johannes Husabø, *Karnov lovkommentar: straffeloven – strl. 2005*, Lovkommentar 2 nr. 1 til § 4 1. ledd, lovdata.no (hentet 9. november 2021).

²⁶ Altså områder som faller utenfor anvendelsesområdet til § 4.

²⁷ Husabø, Lovkommentar 1 nr. 1 til § 4, (hentet 9. november 2021).

²⁸ Husabø, Lovkommentar 1 nr. 1 til § 4, (hentet 14. desember 2021). For en utførlig redegjørelse av temaet jurisdiksjon vises det til Vangen (2018), kapittel 3.

²⁹ Vangen (2018), s. 72.

³⁰ Vangen (2018), s. 78.

³¹ Helmersen (2014), s. 89 og Vangen (2018), s. 80.

³² Vangen (2018) foretrekker straffeforfølgingsjurisdiksjon, Helmersen (2014) foretrekker domsjurisdiksjon. I det følgende vil *straffeforfølgingsjurisdiksjon* bli brukt.

³³ Se videre Helmersen (2014), s. 89-91 og Vangen (2018), s. 80-83.

³⁴ Vangen (2018), s. 110.

Når stortinget i strl. § 5 har vedtatt at norsk straffelovgivning også får anvendelse på handlinger begått i utlandet, har norsk lovgiver strukket straffelovgivningens stedlige virkeområde inn i andre staters suverenitetssfære. Man utøver altså nasjonal lovgivningsmyndighet, en del av egen suverenitet, innenfor sfæren av *andre staters* territorialhøyhet.³⁵ For at slik utøvelse av strafferettslig jurisdiksjon ikke skal være i strid med ikke-innblandingsprinsippet, må den være forankret i en folkerettslig tillatelses- eller legitimeringsnorm.³⁶ Det kan enten være en traktat som gir en rett, og potensielt en plikt, til å kriminalisere visse handlinger, eller det kan være et *folkerettslig jurisdiksjonsprinsipp*.³⁷ Jurisdiksjonsprinsippene fastsetter hva som må til for at en stat har et folkerettslig legitimt krav på lovgivningsjurisdiksjon over en handling som er begått på en annen stats territorium.³⁸ Noen av de mest sentrale folkerettslige jurisdiksjonsprinsippene som i dag har status som internasjonal sedvane er territorialprinsippet, personalprinsippet, beskyttelsesprinsippet og universalprinsippet.³⁹

Etter straffeloven § 5 første ledd følger at norsk straffelovgivning får anvendelse på handlinger begått i utlandet av norske statsborgere, personer med bosted i Norge eller av norskregistrerte foretak, jf. bokstav a) til bokstav c). Etter andre ledd gjelder straffeforfølgningsadgangen tilsvarende for enkelte andre som etter gjerningstidspunktet har fått en nærmere bestemt tilknytning til Norge.⁴⁰ Straffeloven § 5 første og annet ledd synes å avspeile det folkerettslige jurisdiksjonsprinsippet *det aktive personalprinsipp*. Dermed er det antakelig i tråd med folkeretten å gi norsk straffelovgivning gyldighet i utlandet i disse tilfellene.

Selv om norske myndigheter således har strafferettslig jurisdiksjon over eksterritoriale handlinger dersom adgangen er forankret i personalprinsippet, er det ikke dermed sagt at de alltid har et ønske om, eller praktisk og rettslig mulighet til å utnytte den.⁴¹ Staten står blant annet fritt til å vedta ytterligere vilkår for straffeforfølgningsadgangen, eksempelvis ved å vedta egne begrensninger i jurisdiksjonsreglene.⁴² Straffeloven 1902 hadde tilnærmet ingen slike

³⁵ Vangen (2021), s. 17.

³⁶ Vangen (2018), s. 120.

³⁷ Vangen (2021), s. 18.

³⁸ Vangen (2018), s. 97.

³⁹ Se videre Helmersen (2014), kap. 4.2, Vangen (2018), kap. 4.3.4 og Vangen (2021), s. 19.

⁴⁰ Magnus Matningsdal, *Straffeloven 2005: Lovkommentar*, kommentar nr. 5.1-5.4 til § 5 (lest 23. august 2021).

⁴¹ Vangen (2018), s. 76 og 79.

⁴² Vangen (2018), s. 87.

begrensninger, og loven hadde derfor nokså vidtrekkende jurisdiksjonshjemler.⁴³ Ifølge forarbeidene til straffeloven 2005 var dette blant annet bakgrunnen for at strl. 2005 nå skal bygge på «kravet om dobbel straffbarhet som et generelt og grunnleggende prinsipp», hvilket vil «begrense vesentlig norsk jurisdiksjon i forhold til gjeldende rett».⁴⁴

Et krav om dobbel straffbarhet er gjennomført i jurisdiksjonsregelen i strl. § 5 første ledd nr. 1, og gjør norsk strafferetts anvendelse i utlandet betinget av at handlingen er straffbar også etter loven i landet der hvor handlingen er foretatt. Det har følgelig den funksjon at det *begrenser* norske myndigheters adgang til å straffeforfølge eksterritoriale handlinger.

2.3 Utlevering og overlevering

2.3.1 Utleverings- og overleveringsinstituttet og et krav om dobbel straffbarhet

Kriminaliteten har i løpet av de seneste tiår blitt mer grenseoverskridende og organisert, og av den grunn har regelverk som forhindrer at stater blir «fristed» for lovbrøtere blitt viet stadig større oppmerksomhet. Utleverings- og overleveringsinstituttet bygger på ideen om et slikt internasjonalt samarbeid, hvis mål er å bekjempe handlinger som utgjør en felles trussel eller et felles problem, og å bidra til å forhindre at lovbrøtere unndrar seg straffeforfølgning eller fullbyrding av ilagt dom ved å reise til et annet land.⁴⁵

At siktede er til stede og har mulighet til å forsvare seg i gjennomføringen av en straffesak er et grunnleggende rettssikkerhetshensyn, jf. EMK artikkel 6 nr. 3 bokstav c).⁴⁶ Det er imidlertid sjelden siktede personer *frivillig* kommer tilbake til domstollandet dersom de har unndratt seg forfølgning ved å flykte til et annet land. For å få gjennomført straffeforfølgningen er det derfor en forutsetning at siktede blir hentet hjem til domstollandet.⁴⁷ Videre er det, som nevnt, slik at statene bare kan utøve tvangsmakt på *eget* territorium.⁴⁸ Det innebærer at tvangsjurisdiksjonen

⁴³ Lov 22. mai 1902 nr. 10 Almindelig borgerlig straffelov (straffeloven 1902 – strl. 1902).

⁴⁴ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 186 og NOU 1992: 23, s. 22.

⁴⁵ Ot.prp. nr. 30 (1974-1975) s. 13 og Prop. 137 LS (2010-2011), s. 7.

⁴⁶ Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Roma, 4. November 1950, ikrafttredelsesdato 3. September 1953 (Den Europeiske menneskerettskonvensjon – EMK).

⁴⁷ Morten Ruud, *Straffesaker i utlandet*, Universitetsforlaget 2017 s. 175.

⁴⁸ HR-2019-610-A (Tidal-saken) avsnitt 40. Saken omhandlet tredjemannsransaking hos det norske selskapet Tidal Music AS, hvor hovedspørsmålet var om politiet kunne laste ned elektronisk materiale selskapet hadde lagret i utlandet, eller om slik tvangsbruk falt utenfor norske myndigheters jurisdiksjon.

er eksklusiv; ingen stat kan anvende tvangsmidler på andre staters territorium uten samtykke fra vedkommende stat.⁴⁹

Utlevering og overlevering innebærer nemlig at en person overføres, med *tvang*, fra den stat vedkommende oppholder seg i, til en annen stat for straffeforfølgning eller soning av idømt straff.⁵⁰ Ettersom en slik overføring medfører utøvelse av tvangsjurisdiksjon, hvilket kun kan gjøres på eget territorium, er man avhengig av bistand fra myndighetene i oppholdslandet for å få personen fraktet til domstollandet. Gjennom å ha regler om utlevering og overlevering søker Norge, på visse vilkår, å kunne bistå andre land slik at de settes i stand til å utøve *sin* straffeforfølgningsjurisdiksjon. På denne måten imøtekommer dermed norske myndigheter en annen stats interesse i å straffeforfølge lovbrudd.⁵¹

Utleverings- og overleveringsinstituttet er gode eksempler på et samspill mellom folkerettslige og internrettslige regler.⁵² Som følge av det folkerettslige suverenitetsprinsipp står enhver stat fritt til å avgjøre om de ønsker å utlevere eller overlevere en person som befinner seg på dens eget territorium, til en annen stat eller ikke.⁵³ Folkeretten oppstiller ingen generell plikt til utlevering eller overlevering, men en slik plikt kan bli etablert gjennom folkerettslige traktater, enten bilaterale eller multilaterale.⁵⁴ Internrettslig er det særlig legalitetsprinsippet som får betydning.⁵⁵ Utlevering og overlevering innebærer som nevnt at en person blir overført fra én stat til en annen *ved bruk av tvang*. Det er dermed et frihetsberøvende tiltak som krever hjemmel i lov, jf. Grl. § 94.

I norsk rett fremkommer reglene om utlevering og overlevering i to lover; utleveringsloven og arrestordreloven. Utleveringsloven regulerer *utlevering* fra og til stater som har ratifisert Den europeiske utleveringskonvensjonen,⁵⁶ stater Norge har inngått bilaterale utleveringsavtaler med, samt stater Norge ikke har noen utleveringsavtale med. Arrestordreloven får anvendelse ved *overlevering* mellom de nordiske land og medlemslandene i EU. Ved denne loven har man

⁴⁹ HR-2019-610-A (Tidal-saken) avsnitt 40.

⁵⁰ Prop. 137 LS (2010–2011), s. 7.

⁵¹ Ot.prp. nr. 30 (1974–1975) s. 13.

⁵² Ruud (2017) s. 180.

⁵³ Ruud (2017) s. 180.

⁵⁴ Ruud (2017) s. 180.

⁵⁵ Ruud (2017) s. 180.

⁵⁶ European Convention on Extradition, Paris, 13. Desember 1957, ikrafttredelsesdato 18. April 1960, ETS nr. 24 (Den europeiske utleveringskonvensjon).

etablert et raskere og mer forpliktende system for utlevering, hvilket markeres ved at man betegner den fysiske overføringen av en siktet person som en *overlevering* istedenfor en utlevering.⁵⁷

Utleveringsloven og arrestordreloven setter videre skranker for hvilke handlinger som *kan* gi grunnlag for utlevering og overlevering, og etablerer forbud mot slik overføring i visse situasjoner.⁵⁸ Lovgiver har blant annet bestemt at utlevering og overlevering kun skal finne sted for personer som i en fremmed stat er siktet, tiltalt eller domfelt for en straffbar handling.⁵⁹ Overføringen skal hovedsakelig også bare gjennomføres for handlinger som vi i norsk rett har funnet alvorlige nok til å kriminalisere.⁶⁰ Regelsestene gjelder følgelig med et krav om dobbel straffbarhet. I utleveringsloven er vilkåret fastsatt i § 3 nr. 1, som bestemmer at utlevering bare kan skje «når handlingen, eller en tilsvarende handling, etter norsk lov kan medføre fengsel i mer enn 1 år». For overleveringer mellom Norge og ikke-nordiske EU-land bestemmer arrestordreloven § 7 første ledd at overlevering kun kan skje når handlingen «eller ei tilsvarende handling, er straffbar også etter norsk lov».

Et krav om dobbel straffbarhet som vilkår for utlevering og overlevering har følgelig den funksjon at den begrenser norske myndigheters adgang til å bistå andre land, for å gjøre disse i stand til å utøve *sin* straffeforfølgingsjurisdiksjon, til tilfeller hvor den aktuelle handlingen også er straffbar etter norsk rett.

2.3.2 Kort om øvrige vilkår for utlevering til land utenfor Norden og EU

Et absolutt vilkår for utlevering er at vedkommende *ikke* er norsk statsborger, jf. utlevl. § 2. Etter § 1 følger videre at den som er «siktet, tiltalt eller domfelt for en straffbar handling» i en fremmed stat, og som oppholder seg på norsk territorium, «kan utleveres». Ordlyden viser her til at loven bare gir en *adgang* til utlevering, og ingen forpliktelse. Selv om vilkårene for overføringen foreligger, står norske myndigheter altså fritt til å prøve om utlevering *bør* finne sted. Hvis Norge derimot har sluttet seg til en traktat om utlevering, eksempelvis en bilateral utleveringsavtale, er norske myndigheter folkerettslig forpliktet til å overføre den siktede.

⁵⁷ Andenæs (2016), s. 604.

⁵⁸ Morten Ruud, Liv Christina Houck Egseth og Anne Grøstad, *Arrestordreloven Lovkommentar*, kommentar under «Utlevering har en folkerettslig og en internrettslig side», juridika.no (kopiert 08. september 2021).

⁵⁹ Jf. utlevl. § 1 og arl. § 7.

⁶⁰ Departementets høringsnotat gjengitt i Prop.137 LS (2010-2011) s. 21.

Den stat som ønsker en person utlevert fra Norge og til seg, må fremme en *begjæring* om dette, jf. utlevl. § 13 nr. 1. For utlevering for straffeforfølgning må det fremgå av begjæringen at det foreligger en beslutning om pågrepelse, fengsling eller annen beslutning med samme virkning, fra det land som anmoder utleveringen, jf. § 13 nr. 3.⁶¹ For utlevering for straffefullbyrding skal fellende dom være vedlagt utleveringsbegjæringen, jf. § 13 nr. 4.

I avgjørelsen av om utlevering skal skje, plikter norske domstoler å foreta en vurdering av de bevis den anmodende stat fremlegger, som den anmodende stat mener understøtter at siktede er skyldig i det straffbare forholdet, jf. utlevl. § 10. Denne vurderingen er forskjellig avhengig av om utleveringsbegjæringen gjelder utlevering for straffefullbyrding eller straffeforfølgning.

Utlevering for *straffefullbyrding* skal nektes «dersom det er særlig grunn til å tro» at dommen vedlagt utleveringsbegjæringen ikke bygger på en riktig vurdering av om siktede er skyldig, jf. § 10 nr. 1. Det er likevel ikke nødvendig for norske myndigheter å foreta en selvstendig vurdering av skyldspørsmålet. Ifølge forarbeidene skal norske myndigheter i alminnelighet kunne anse dommen vedlagt utleveringsbegjæringen som et tilstrekkelig bevis for siktedes skyld.⁶² Som Høyesterett påpeker i Rt. 2009 s. 594 avsnitt 30, vil en dom normalt være et resultat av en grundig saksbehandling og overveielse fra en domstol i vedkommende land.

Utlevering for *straffeforfølgning* kan kun skje såfremt norske domstoler finner at det er «skjellig grunn til mistanke» om at vedkommende er skyldig, jf. § 10 nr. 2. Ordlyden «skjellig grunn til mistanke» sikter til at det må foreligge sannsynlighetsovervekt, jf. Rt. 1995 s. 1228.⁶³ Beslutningen om pågrepelse, fengsling og lignende, som ligger vedlagt utleveringsbegjæringen, er i seg selv et bevis ved prøvingen av om det foreligger «skjellig grunn til mistanke», men hvor stor vekt den har er avhengig av en konkret vurdering.⁶⁴ Et vesentlig moment i vurderingen av beslutningens vekt er norske domstolars tillit til den andre statens rettssystem.⁶⁵ Beslutninger fra en domstol i et land som står Norge nær, rettslig og politisk, skal normalt tillegges stor vekt ved bevisvurderingen.⁶⁶ Justisdepartementets rundskriv G-19/2001 begrunner dette med at en for streng vurdering av beviskravet i § 10 kan stride mot andre lands forventinger om en viss

⁶¹ «Beslutning med samme virkning» sikter til beslutninger med frihetsberøvende virkning, jf. Rt. 2009 s. 594 avsnitt 31. Dommen gjaldt utlevering av bosnisk statsborger for krigsforbrytelser.

⁶² Ot.prp. nr. 30 (1974-1975) s. 36.

⁶³ Se s. 1231. Dommen gjaldt videre kjæremål over Eidsivating Lagmannsretts kjennelse om utvisning.

⁶⁴ Se videre ot.prp. nr. 30 (1974-1975) s. 36.

⁶⁵ Se videre ot.prp. nr. 30 (1974-1975) s. 36.

⁶⁶ Jf. Rt. 2010 s. 40 avsnitt 26. Saken gjaldt prøving av vilkårene for utlevering til Kosovo.

tillit til, og anerkjennelse av, deres rettsavgjørelser.⁶⁷ En for streng tolkning kan på denne måten uthule det rettslige samarbeidet Norge har med andre land i straffesaker.⁶⁸ Dersom det oppstår tvil om det foreligger skjellig grunn til mistanke, kan norske domstoler, i stedet for å avslå utleveringsbegjæringen, benytte adgangen i § 17 nr. 2 til å innhente ytterligere bevis.

2.3.3 Kort om øvrige vilkår for overlevering mellom land innenfor Norden og EU

For overlevering til og fra nordiske land og EU gjelder særreglene etter arrestordreloven. Den implementerer to folkerettslige avtaler Norge har inngått; den nordiske arrestordre og den såkalte «parallellavtalen».⁶⁹

Også for overlevering innenfor Norden og EU, må man fremme en anmodning om bistand, før den siktede kan overføres fra oppholdsstaten til domstollandet for straffeforfølgning eller fullbyrding av idømt straff. For overleveringstilfellene er denne anmodningen omtalt som en *arrestordre*, jf. arl. § 4 bokstav a). Overlevering etter en arrestordre innebærer stort sett det samme som utlevering etter en utleveringsbegjæring, men ikke alt er helt likt. I motsetning til utleveringsinstituttet, bygger overleveringsinstituttet blant annet på et prinsipp om *gjensidig anerkjennelse*, ved at en arrestordre som er truffet i et land *skal* anerkjennes og legges til grunn av myndighetene i de andre land, uten nærmere prøving.⁷⁰ Det medfører at en person som er ettersøkt gjennom en arrestordre, og som oppholder seg i Norge «skal» pågripes og overleveres såfremt det ikke finnes et grunnlag i arrestordreloven for å avslå anmodningen.⁷¹ Av den grunn er klassiske grunner for å nekte overføring av en siktet person, helt eller delvis avskaffet.

For overleveringer til nordiske land gjelder det eksempelvis ikke et krav om dobbel straffbarhet. Det er tilstrekkelig at forholdet kan straffes med frihetsstraff i den stat som utsteder arrestordren, jf. § 17. De nordiske lovgivere begrunner dette med at de nordiske rettssystemer er preget av relativ stor rettsenhet, og at beskrivelsen av straffebudene derfor er nokså like.⁷²

⁶⁷ G-19/2001 kap. II pkt. 3.1.8.

⁶⁸ G-19/2001 kap. II pkt. 3.1.8.

⁶⁹ Konvensjon om overlevering for straffbare forhold mellom de nordiske land, København, 15. desember 2005, ikrafttredelsesdato 16. oktober 2012 (Nordisk arrestordre) og Agreement between the European Union and Iceland and Norway on the surrender procedure between the member States of the European Union and Iceland and Norway, Wien, 28. juni 2006, ikrafttredelsesdato 01. November 2019, (parallellavtalen).

⁷⁰ Prop. 137 LS (2010-2011) s. 7 og Ruud mfl, innledningskommentar under punktet «Om begrepene utleveringsbegjæring og arrestordre» (kopiert 08. september 2021).

⁷¹ Jf. arrestordreloven § 1 første ledd annet punktum.

⁷² Ot.prp. nr. 39 (2007-2008) s. 12.

3 De legislative begrunnelser bak dobbel straffbarhet

3.1 Innledende bemerkninger

Før det i det følgende vil bli foretatt en nærmere analyse av hvilket innhold et krav om dobbel straffbarhet har i de ulike regelsettene, skal de uttrykkelige legislative hensynene bak kravet underkastes en kritisk undersøkelse. Uten kunnskap om kravets formål, er det ikke mulig å si noe meningsfylt om dets innhold. Som antydnet foran, vil det senere i avhandlingen bli undersøkt om, eller i hvilken grad et vilkår om dobbel straffbarhet egentlig er egnet til å tjene de formål lovgiver har angitt. Også denne drøftelsen forutsetter kunnskap om de legislative begrunnelser lovgiver har oppstilt for å innføre et krav om dobbel straffbarhet i norsk rett.

3.2 Lovgivers begrunnelser for å oppstille et krav om dobbel straffbarhet som betingelse for strafferettslig jurisdiksjon

3.2.1 Introduksjon

Som nevnt i punkt 2.2, har et krav om dobbel straffbarhet den funksjon at det begrenser norske myndigheters adgang til å straffeforfølge eksterriore handlinger. Spørsmålet blir så *hvorfor* norske myndigheter ønsker å begrense egen jurisdiksjon på denne måten. Begrunnelsen er kortfattet og fragmentarisk behandlet i forarbeidene.⁷³ Forarbeidene fokuserer i det hele tatt ganske lite på hvorfor vi *bør* ha et krav om dobbel straffbarhet, og argumenterer heller for hvorfor et slikt krav *ikke* skal gjelde for utvalgte handlinger. Det har heller ikke lyktes å finne utførlige begrunnelser i forarbeidene til de tidligere straffelovene, herunder kriminalloven 1842 og straffeloven 1902.⁷⁴ På grunn av forarbeidenes kortfattede og fragmentariske begrunnelser er det i den følgende undersøkelsen derfor nødvendig å tolke, og til tider synse litt i de argumenter lovgiver oppstiller for å gjøre norsk jurisdiksjon betinget av dobbel straffbarhet.

3.2.2 Hensynet til forutberegnelighet

Ifølge lovgiver taler rettssikkerhetshensyn, «og særlig hensynet til forutberegnelighet», for en viss begrensning i adgangen til å anvende norsk straffelovgivning på handlinger begått utenfor norsk territorium.⁷⁵ Dette blir begrunnet med at rettslige forventninger for personer uten tilknytning til Norge ofte er basert på kunnskap om lovgivningen i hjemlandet, og at nordmenn

⁷³ Se: NOU 1984: 31 s. 40 flg., NOU 1992: 23 s. 47 flg. og Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 25, 175 og 186.

⁷⁴ Lov 20. august 1842 Kongeriget Norges Criminallov (Kriminalloven). Forarbeidene til kriminalloven 1842 har ikke vært mulig å finne, men forarbeidene til strl. 1902, herunder Indst. O. VII (1899-1900) s. 4-5 og Indst. O. I (1901-1902) s. 30 refererer til kriminalloven.

⁷⁵ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 25, 175 og 186.

som bor fast i utlandet gjerne forholder seg til de strafferettslige normer som gjelder på bostedet, og ikke i Norge.⁷⁶ Dersom den aktuelle handling er straffri i gjerningslandet, argumenterer lovgiver med at det ikke er rimelig eller forutberegnelig for den siktede å bli underlagt norsk straffelovgivning.⁷⁷ Ifølge lovgiver reduseres disse betenkelighetene, dersom handlingen også er straffbar i gjerningslandet.⁷⁸ Man kan her spørre om lovgiver, med denne begrunnelsen, sikter til den type forutberegnelighet som lovkravet under det strafferettslige legalitetsprinsippet er ment å sikre.

Det strafferettslige legalitetsprinsipp er kodifisert i Grl. § 96, EMK art. 7 og strl. § 14. Hensynet til forutberegnelighet er her en essensiell del, da det er gjennom lovgivning den enkelte kan forutberegne sin rettsstilling.⁷⁹ Legalitetsprinsippet forutsetter imidlertid ikke at enhver som kan lese skal kunne slå opp i straffeloven og der finne svar på om den handling han eller hun vil foreta seg er straffbar.⁸⁰ I stedet gjelder det med et krav om *objektiv forutsigbarhet*.⁸¹ Det betyr at forutberegnelighetskravet er oppfylt såfremt man, ved å *sette seg inn i* straffelovgivningen – om nødvendig med et supplement av rettspraksis og juridisk bistand – kan finne frem til hvilke handlinger som kan gjøre hen strafferettslig ansvarlig.⁸² Såfremt norske myndigheter har kriminalisert den aktuelle handlingen på en klar og tydelig måte, og har jurisdiksjonsregler som er forankret i et folkerettslig akseptert jurisdiksjonsprinsipp, er legalitetsprinsippet krav til forutberegnelighet formelt oppfylt.⁸³

Dersom det strafferettslige legalitetsprinsipp skulle medført at det kun er forutberegnelig for den siktede dersom handlingen er kriminalisert både i domstollandet og i gjerningslandet, ville man ikke kunne gjort unntak fra kravet om dobbel straffbarhet. I dag utøver imidlertid nærmest alle stater strafferettslig jurisdiksjon, også uten at det er betinget av et slikt krav.⁸⁴ I norsk straffelov lister eksempelvis § 5 nr. 2 til nr. 13 en rekke handlinger som er underlagt norsk straffelovgivning, uavhengig av om de er kriminalisert i gjerningslandet eller ikke. For slike

⁷⁶ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 175 og 186.

⁷⁷ NOU 1984: 31 s. 40.

⁷⁸ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 175.

⁷⁹ Dok. nr. 16 (2011–2012) s. 248.

⁸⁰ Vangen (2018), s. 146.

⁸¹ Vangen (2018), s. 146.

⁸² Trine Baumbach, *Det strafferettslige legalitetsprinsipp – hjemmel og fortolkning*, Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2008, s. 248. Se også lignende i mindretallet i Rt. 2002 s. 1069 s. 1075.

⁸³ Vangen (2018), s. 145.

⁸⁴ Vangen (2018), s. 147.

saker går interessen av å straffeforfølge handlingen tilsynelatende foran hensynet til forutsigbarhet for den siktede.⁸⁵ Kravet om dobbel straffbarhet – og den forutsigbarhet lovgiver vil sikre med det – praktiseres altså ikke unntaksfritt. På denne måten kan man se at dobbel straffbarhet ikke kan forankres i den type forutberegnelighet som kreves etter legalitetsprinsippet.⁸⁶ Det hele lar seg best belyse med et eksempel:

Arne er på bordell i København, og betaler for diverse seksuelle tjenester. Når han returnerer til Norge står politiet klare på flyplassen, og utsteder ham et forelegg. I Danmark er kjøp av seksuelle tjenester lovlig.⁸⁷ Kan man da si at det er forutberegnelig for Arne at handlingen i København kunne medføre straffansvar i Norge?

Kjøp av seksuelle tjenester fra voksne er forbudt etter norsk rett, jf. strl. § 316. I medhold av § 5 første ledd nr. 9 gjelder dette uavhengig av hvor i verden tjenestene ble kjøpt, og uavhengig av om det var lovlig i gjerningslandet eller ikke. Selv om Arne ikke var klar over at handlingen var straffbar etter norsk rett, og det derfor kan hevdes at det ikke er *rimelig* at han blir straffet for handlingen, er forutberegnelighetskravet etter legalitetsprinsippet formelt oppfylt.

3.2.3 Hensynet til andre staters suverenitet

Et krav om dobbel straffbarhet ivaretar ifølge lovgiver også hensynet til andre staters suverenitet.⁸⁸ Lovgiver viser til at Norge, ved å straffeforfølge handlinger som er forøvet i et annet land, «indirekte griper inn i den strafferettslige reguleringen på dette territorium», og at dobbel straffbarhet av den grunn bør gjelde som et grunnvilkår for eksterritorial jurisdiksjon.⁸⁹

Som nevnt tidligere, har statene alltid rett til å bestemme hva som skal være straffbart på *eget* territorium, og bestemme om, og hvordan de ønsker å reagere på brudd på straffelovgivningen.⁹⁰ Når man så kriminaliserer handlinger begått utenfor eget territorium, utøver man nasjonal lovgivningsmyndighet – en del av egen suverenitet – innenfor sfæren av *andre* staters

⁸⁵ Petter Asp, «Min sons bästa väns mamma – en liten text om dubbel straffbarhet», *Festskrift till Per Ole Träskman*, Nordsteds Juridik 2011, s. 36.

⁸⁶ Vangen (2018), s. 147, lignende i Iain Cameron, «Double criminality under pressure», *Festskrift till Per Ole Träskman*, Nordsteds Juridik 2011, s. 123.

⁸⁷ Jonathan G. Nielsen, «[Slutt på prostitusjonsannonser i danske Ekstra Bladet](#)», NRK, 11.03.21 (lest 03.12.21).

⁸⁸ NOU 1992: 23 s. 48 og Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 25 og 186.

⁸⁹ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 25, lignende uttalelser i NOU 1992: 23 s. 48.

⁹⁰ Vangen (2021), s. 16.

suverenitet. Da kommer det folkerettslige ikke-innblandingsprinsippet inn med full styrke, som fastsetter at stater ikke skal blande seg inn i andre staters indre og ytre anliggender.⁹¹

Statens adgang til å utøve eksterritorial jurisdiksjon må, for å ikke være i strid med ikke-innblandingsprinsippet, være forankret i en folkerettslig tillatelses- eller legitimeringsnorm.⁹² Jurisdiksjon i medhold av beskyttelsesprinsippet eller personalprinsippet er eksempelvis folkerettslig akseptabelt. Sagt på en annen måte; dersom Norge gir sin straffelovgivning gyldighet i utlandet basert på de kriterier som følger av en traktat eller et folkerettslig jurisdiksjonsprinsipp vil det ikke være en krenkelse av ikke-innblandingsprinsippet. I stedet vil det være en folkerettmessig innblanding som ikke krenker andre staters suverenitet.

Et krav om dobbel straffbarhet er imidlertid, slik klarlagt i punkt 2.2, en selvpålagt begrensning av norsk strafferettslig jurisdiksjon, og ikke et folkerettslig jurisdiksjonsprinsipp som kan legitimere utøvelsen av eksterritorial jurisdiksjon.⁹³ Dobbelt straffbarhet kan på denne måten ikke presist være begrunnet i hensynet til andre staters suverenitet, slik lovgiver hevder. Dette hensynet blir jo nettopp ivaretatt ved at jurisdiksjonsreglene er forankret i en folkerettslig legitimeringsnorm. Suvereniteten til andre stater blir følgelig ikke krenket dersom man *ikke* oppstiller et krav om dobbel straffbarhet som betingelse for egen jurisdiksjonsutøvelse.

3.2.4 Rettpolitiske hensyn

Basert på undersøkelsen ovenfor, kan det virke som om lovgiver ikke har vært helt treffende i noen av sine begrunnelser for å oppstille dobbel straffbarhet som betingelse for jurisdiksjon. Det er imidlertid ikke slik at lovgivers idé og argumentasjon er helt forfeilet og uten gyldighet. De argumenter lovgiver fremhever, kan man i stedet ta til orde for at i realiteten viser til gode *rettpolitiske* grunner til å begrense rekkevidden av vår egen straffelovgivning.

Når lovgiver fremhever at kravet om dobbel straffbarhet er velbegrunnet ut fra forutberegnelighetshensyn, kan man på denne måten argumentere for at lovgiver ikke viser til forutberegnelighetsbetraktninger i ordets rettslige forstand, men i stedet egentlig søker å begrunne kravet i alminnelige rimelighetsbetraktninger. Slik lovgiver selv er inne på, kan man på prinsipielt grunnlag hevde at «det ikke er rimelig» å bli stilt til ansvar for handlinger som

⁹¹ Vangen (2018), s. 110.

⁹² Vangen (2018), s. 120.

⁹³ Vangen (2018), s. 147.

ikke er belagt med straff i gjerningslandet.⁹⁴ At man kan tolke lovgivers argumentasjon i denne retningen, underbygges ved at lovgiver fremhever at det å idømme straff for handlinger som ikke er straffbare på gjerningsstedet kan «innebære en krenking av den individuelle handlefrihet som gjelder i den stat der handlingen er begått».⁹⁵ Man kan slik argumentere for at det ikke er de rettsstatlige minstegarantiene lovgiver har pekt på når de viser til at dobbel straffbarhet ivaretar hensynet til forutberegnelighet. I stedet kan man ta til orde for at lovgiver peker på rettspolitiske betraktninger vedrørende balanseringen av samfunnets interesse av å straffe en handling, og individets interesse i å få sin frihet begrenset.⁹⁶

Også hensynet til andre stater er velbegrunnet ut fra rettspolitiske hensyn, selv om man ikke kan argumentere med at andre staters suverenitet blir *krenket* dersom man ikke oppstiller dobbel straffbarhet som betingelse for jurisdiksjon. Hvilke handlinger andre land anser som straffverdige beror blant annet på tradisjon og troen på straff som virkemiddel for å regulere atferd.⁹⁷ Ved å kreve at handlingen man ønsker å straffeforfølge, også må være straffbar etter loven i det land hvor handlingen ble begått, tar man slik hensyn til andre lands rettsoppfatninger.⁹⁸ Dersom et land eksempelvis anser bigami som lovlig, ut fra sosiale normer og kulturelle tradisjoner, kan man argumentere for at norske myndigheter bør respektere dette.⁹⁹ Dobbelt straffbarhet kan på denne måten forebygge utenrikspolitisk friksjon og forhindre diplomatisk konflikt.¹⁰⁰

Slik lovgiver selv er inne på, vil det videre være viktig for Norge å argumentere internasjonalt for et krav om dobbel straffbarhet.¹⁰¹ En rekke land kriminaliserer handlinger som Norge ikke finner straffverdige, og kan ha straffenivå eller straffemetoder som er langt strengere enn hva som gjelder etter norsk lovgivning.¹⁰² For personer med tilknytning til Norge som underlegges

⁹⁴ NOU 1984: 31 s. 40 og NOU 1992: 23 s. 48.

⁹⁵ NOU 1992: 23 s. 48.

⁹⁶ I denne retning for nordisk rett *generelt*, se Per Ole Träskman, «Håller kravet på dubbel straffbarhet att bli rättshistoria?», *Liber amicorum et amicorum Karin Cornils – glimt af nordisk straffrätt og straffeprosessrett*, 1. utgave, Jurist- og økonomforbundets forlag 2010 s. 473.

⁹⁷ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 175, Per Ole Träskman, «Should we take the condition of double criminality seriously?», *Skrifter från Juridiska Fakulteten i Uppsala*, Nr. 27: Double criminality: studies in international criminal law, Anders Agell, Robert Bomann og Nils Jareborg (red.), Justus Förlag AB 1989, s. 146-147.

⁹⁸ Jo Stigen, «Lokalisering av straffbare handlinger», *Tidsskrift for strafferett 2011/2*, s. 142-191, s. 170.

⁹⁹ Bigami er straffbart i Norge, jf. strl. § 262.

¹⁰⁰ Vangen (2018), s. 147.

¹⁰¹ NOU 1992: 23 s. 48 flg., og Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 175.

¹⁰² NOU 1992: 23 s. 48 flg.

en strafferettslig prosess i utlandet, vil det derfor ofte være en fordel at norsk straffelovgivning kommer direkte til anvendelse på deres lovbrudd, eller iallfall begrenser hvordan utenlandsk lovgivning kan anvendes.¹⁰³ Muligheten til å kreve dette påvirkes av om norske myndigheter er villig til å la tilsvarende begrensning gjelde for egen rettsåndhevelse.¹⁰⁴ På denne måten taler også *gjensidighetsargumenter* for å gjennomføre et krav om dobbel straffbarhet som betingelse for norsk eksterritorial jurisdiksjon.

3.3 Lovgivers begrunnelser for å oppstille et krav om dobbel straffbarhet som betingelse for utlevering og overlevering

3.3.1 Akseptabel kriminalisering

Lovgiver har i forarbeidene til utleveringsloven og arrestordreloven angitt svært få begrunnelser for *hvorfor* man i norsk rett skal gjøre utlevering og overlevering betinget av et krav om dobbel straffbarhet. Den mest utførlige begrunnelsen finner man i forarbeidene til utleveringsloven 1908, hvor lovgiver fremholder at man gjennom dobbel straffbarhet sikrer «at den retshjælp eller den medvirken til virkeliggjørelsen af en fremmed stats straffekrav, som ydes gjennom tilstaaelse af udlevering, kun skal finde sted, hvor det gjælder strafforfølgning angaaende et forhold, som den norske stat maa anse for at fortjene straf».¹⁰⁵

Lovgiver gir her uttrykk for at hovedbegrunnelsen bak dobbel straffbarhet er at begjæringen om bistand baserer seg på en – fra norsk synsvinkel – akseptabel kriminalisering. Det samme fremgår forutsetningsvis i høringsnotatet til arrestordreloven, hvor departementet fremhever at man kan hevde det ikke er rimelig at vi skal iverksette en utlevering eller overlevering, dersom handlingen ikke er alvorlig nok til at vi i norsk rett har funnet grunner til å kriminalisere den.¹⁰⁶

At dette er hovedbegrunnelsen for et krav om dobbel straffbarhet, er også gjengitt i rettspraksis. Ifølge Høyesterett sikrer kravet at rammene for utleverings- og overleveringsadgangen «er i tråd med det generelle kriminalpolitiske grunnlaget for norsk straffelovgivning», og på denne

¹⁰³ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 175.

¹⁰⁴ NOU 1992: 23 s. 48 flg. og Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 175.

¹⁰⁵ Lov 13. juni 1908 om utlevering av lovforbrytere (utleveringsloven 1908). Ot.prp. nr. 26 (1906-1907) s. 8, hentet fra Mathisen (2009), s. 220.

¹⁰⁶ Departementets høringsnotat, gjengitt i Prop. 137 LS (2010-2011) s. 21.

måten sikrer at norske myndigheter stenger for utlevering og overlevering «for handlinger som man ut fra norske kriminalpolitiske overveielser ikke har funnet grunn til å straffe».¹⁰⁷

Det er imidlertid ikke slik at et krav om dobbel straffbarhet sikrer at *hele* straffelovgivningen til en fremmed stat er akseptabel. Kravet sikrer bare at den konkrete handlingen en person er begjært utlevert eller overlevert for, er basert på en akseptabel kriminalisering.¹⁰⁸

3.3.2 Intern ressursbruk

Det ser videre ut til at lovgiver delvis begrunner et krav om dobbel straffbarhet i hensynet til intern ressursbruk. I forarbeidene fremholder lovgiver at adgangen til utlevering og overlevering er begrenset til handlinger av en viss alvorlighet, fordi prosessen «forutsetter en omfattende saksbehandling i oppholdsstaten».¹⁰⁹ På denne måten kan man argumentere for at et vilkår om dobbel straffbarhet er et hjelpemiddel i avgjørelsen av når internasjonalt samarbeid er hensiktsmessig og ønskelig, ved å operere som en «målestokk» for hvor rimelig det er for en stat å bruke sine egne økonomiske ressurser på å bistå en annen stat i deres straffeforfølgning.¹¹⁰

3.3.3 Hensynet til forutberegnelighet

Ifølge departementet ivaretar et vilkår om dobbel straffbarhet også hensynet til forutberegnelighet for den siktede, ved at man på forhånd er klar over hvilke handlinger man kan forvente å bli utlevert eller overlevert for.¹¹¹ Forutberegnelighetshensyn er, som nevnt, en sentral del av legalitetsprinsippet, da det er gjennom lovgivningen den enkelte kan forutberegne sin rettsstilling.¹¹²

Utlevering og overlevering har klart en side til legalitetsprinsippet, ved at gjennomføringen av en utleveringsbegjæring eller en arrestordre forutsetter et inngrep i den personlige frihet. Slike inngrep krever som utgangspunkt hjemmel i lov, jf. Grl. § 94. Overføringen av den siktede er likevel, selv om det medfører en frihetsberøvelse, ikke et inngrep som aktualiserer det *strafferettslige* legalitetsprinsipp. Det strafferettslige legalitetsprinsipp aktualiseres først når den siktede underlegges en strafferettslig prosess, hvilket først finner sted i den stat den siktede

¹⁰⁷ Se Rt. 2014 s. 680 avsnitt 9 og 20. Dommen gjaldt utlevering etter utleveringsloven, men det samme gjør seg gjeldende for overlevering etter arrestordreloven.

¹⁰⁸ Asp (2011), s. 38.

¹⁰⁹ Ot.prp. nr. 30 (1974-1975) s. 7.

¹¹⁰ Träskman (2010), s. 473.

¹¹¹ Departementets høringsnotat, gjengitt i Prop. 137 LS (2010-2011) på s. 21.

¹¹² Dok. Nr. 16 (2011-2012) s. 248.

overføres til. Det er følgelig bare krav om at selve frihetsberøvelsen har hjemmel i lov, og ikke den etterfølgende strafferettslige prosessen. Lovkravet som følger av legalitetsprinsippet i Grl. § 113 er dermed oppfylt såfremt man har regler som hjemler at utlevering og overlevering kan skje på visse vilkår. Dette lar seg best belyse med et eksempel:

Den franske borgeren Bernadotte har utført en straffbar handling i Frankrike som der kan medføre tre års fengselsstraff. Frankrike har kriminalisert handlingen på en helt legitim måte. Bernadotte flytter så til Norge, som ikke har kriminalisert handlingen, men har klare regler i arrestordreloven § 7 annet ledd om at overlevering kan skje, også *uten* et krav om dobbel straffbarhet. Frankrike utsteder så en arrestordre på Bernadotte, hvorefter Norge overleverer henne til Frankrike for straffeforfølgning. At Bernadotte *kunne* straffes for handlingen var noe hun kunne forutse, ettersom handlingen ble begått i et land hvor handlingen var kriminalisert.

På denne måten kan man se at forutberegnelighetshensynet er ivaretatt uavhengig av om overføringen er betinget av et krav om dobbel straffbarhet eller ei.¹¹³ Lovgivers argumentasjon om at dobbel straffbarhet er begrunnet i forutberegnelighetshensyn, trekker således i retning av å være rettspolitiske rimelighetsbetraktninger. Man kan på denne måten hevde det ikke er rimelig – for staten – å benytte egne ressurser for å bidra aktivt til at en annen stat kan straffeforfølge en person, eller fullbyrde en idømt straff, dersom man ikke selv anser handlingen som straffverdig.¹¹⁴

4 Et krav om dobbel straffbarhet i norsk rett

4.1 Innledende bemerkninger

I det følgende skal det foretas en nærmere analyse av innholdet i kravet om dobbel straffbarhet etter gjeldende rett. Analysen vil starte med å kartlegge kravets innhold i jurisdiksjonsreglene i straffeloven, i punkt 4.2. Etter arrestordreloven er dobbel straffbarhet kun oppstilt som vilkår for overleveringer mellom Norge og ikke-nordiske EU-land, og innholdsmessig svarer det til kravet slik det er oppstilt i utleveringsloven.¹¹⁵ Av den grunn vil det i det følgende hovedsakelig fokuseres på reglene etter utleveringsloven for overføringstilfellene, fra og med punkt 4.3. De

¹¹³ Träskman (1989), s. 150.

¹¹⁴ Se forutsetningsvis departementets høringsnotat, gjengitt i Prop. 137 LS (2010-2011) s. 21.

¹¹⁵ Prop. 137 LS (2010-2011) s. 51.

tilfeller hvor kravets innhold i arrestordreloven avviker fra det tilsvarende kravet i utleveringsloven vil bli omtalt avslutningsvis i punkt 4.3.3.

4.2 Dobbel straffbarhet i de norske jurisdiksjonsreglene

4.2.1 Innledning

Som nevnt i punkt 2.2 angir statene, gjennom jurisdiksjonsreglene, straffebudenes anvendelsesområde. De angir blant annet *hvor* og *overfor hvem* straffelovgivningen skal gjelde. Lovgiver har blant annet bestemt at norsk straffelov får anvendelse i *utlandet*, for *norske statsborgere* etter strl. § 5 første ledd bokstav a). Jurisdiksjonsreglene kan også, i tillegg til å angi geografiske og personelle kriterier, oppstille kriterier av normativ art.¹¹⁶ Sagt med andre ord kan jurisdiksjonsreglene *snevre inn* straffelovens anvendelsesområde, ved å angi *hvilke handlinger* som skal være underlagt norsk straffelovgivning. En slik materiell begrensning for egen jurisdiksjon, som snevrer inn straffelovens eksterritoriale anvendelsesområde, har lovgiver oppstilt ved at norsk rett som hovedregel skal bygge på et krav om dobbel straffbarhet ved eksterritorial jurisdiksjon.¹¹⁷

Straffeloven § 5 første ledd nr. 1 bestemmer at norsk straffelovgivning kommer til anvendelse på handlinger forøvd i utlandet «når handlingene er straffbare også etter loven i landet der de er foretatt». Men hva ligger egentlig i denne materielle begrensningen? Målet med dette underkapittelet er å avklare hva som skal til for at kravet om dobbel straffbarhet skal anses oppfylt. I det følgende vil avhandlingen først, i punkt 4.2.2, søke å avklare om dobbel straffbarhet er en materiell straffbarhetsbetingelse eller en prosessforutsetning. I punkt 4.2.3 og 4.2.4 vil det bli undersøkt hva som skal til for at den eksterritoriale handlingen «er straffbar» etter gjerningsstedets lovgivning, og hva dette nærmere innebærer. Avslutningsvis, i punkt 4.2.5, vil avhandlingen undersøke *hvem* som har bevisbyrden i saker som omhandler dobbel straffbarhet, og hvilket beviskrav som må gjelde i slike saker.

4.2.2 Når dobbel straffbarhet ikke foreligger – avvisning eller frifinnelse?

Jurisdiksjonsreglene angir, som nevnt, straffelovgivningens anvendelsesområde ved å oppstille *hvor*, *overfor hvem* og *overfor hvilke handlinger* straffebudene gjelder. På denne måten er de med på å bestemme *rekkevidden* av kriminaliseringen. Videre følger det av Grl. § 96 at norske

¹¹⁶ Vangen (2018) s. 86

¹¹⁷ Innst. O. nr. 72 (2004-2005) punkt 12.4.1.2.1.1.

domstoler kun kan idømme straff så langt norsk lov gir hjemmel for dette. Ved at jurisdiksjonsreglene bestemmer rekkevidden av norsk straffelov, og følgelig om det foreligger hjemmel for straff, er de derfor også med på å bestemme rekkevidden av domstolens kompetanse til å pådømme straffesaker.

Som følge av at jurisdiksjonsreglene både bestemmer rekkevidden av kriminaliseringen og domstolens kompetanse til å idømme straff, er de ansett for å ligge «i grenselandet mellom strafferettslig og straffeprosessuelle bestemmelser».¹¹⁸ Dette aktualiserer spørsmålet om hvilken konklusjon domstolen skal komme til, dersom den aktuelle handlingen ikke oppfyller kravet til dobbel straffbarhet, og slik faller utenfor straffelovens virkeområde. Er kravet en materiell straffbarhetsbetingelse, slik at konklusjonen må bli frifinnelse av den siktede? Eller regnes dobbel straffbarhet som en prosessuell forutsetning som leder til avvisning av saken?

Dersom man legger størst vekt på at strl. § 5 første ledd nr. 1 regulerer hvorvidt en handling er underlagt Norges strafferettsordning, og dermed om den er straffbar etter norsk lov eller ikke, kan man hevde at det er mer naturlig å konkludere med en frifinnelse av siktede.¹¹⁹ Ser man derimot bestemmelsen først og fremst som en prosessuell forutsetning for domstolens kompetanse til å avgjøre rettsspørsmål, kan man hevde at det er mer naturlig å avvise saken.¹²⁰

Oppfatningen i juridisk teori har vært noe varierende. Andenæs mente i sin fjerde utgave av «Alminnelig Strafferett» at resultatet må bli frifinnelse fordi norsk straffelov ikke kommer til anvendelse på forholdet.¹²¹ I senere utgaver står det på den annen side at konklusjonen i slike tilfeller må bli avvisning.¹²² Det blir begrunnet med at norske domstoler ikke har kompetanse til å realitetsbehandle skyldspørsmålet, dersom norsk straffelov ikke kommer til anvendelse på forholdet.¹²³ Ruud mener derimot at strl. § 5 er en materiell begrensning lovgiver har oppstilt for hvilke handlinger som kan lede til straffansvar, med den følge at den siktede må frifinnes dersom det forhold som er beskrevet i tiltalebeslutningen ikke er straffbart etter norsk rett.¹²⁴

¹¹⁸ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 175 og Husabø, Lovkommentar 1 nr. 7 til § 4 (hentet 14. desember 2021).

¹¹⁹ Husabø, Lovkommentar 1 nr. 7 til § 4 (hentet 14. november 2021) og Stigen (2011), s. 143.

¹²⁰ Husabø, Lovkommentar 1 nr. 7 til § 4, (hentet 14. november 2021) Stigen (2011), s. 143.

¹²¹ Johs. Andenæs, *Alminnelig Strafferett*, 4. utgave, Universitetsforlaget 1997, s. 499.

¹²² Andenæs (2016), s. 587 – samme konklusjon og begrunnelse for strl. 1902 § 12 i Johs. Andenæs, *Alminnelig strafferett*, 5. utgave ved Magnus Matningsdal og Georg Fredrik Rieber-Mohn, Universitetsforlaget 2004, s. 558.

¹²³ Andenæs (2016) s. 587. Se tilsvarende i Stigen (2011), s. 143.

¹²⁴ Ruud (2017) s. 94.

Departementet gir i forarbeidene uttrykk for at strl. § 5 primært er ansett som en materiell straffbarhetsbetingelse, hvilket medfører at «gjerningspersonen frifinnes i Norge hvis vilkårene i § 5 ikke er oppfylt».¹²⁵ Høyesterett konkluderte tidligere med avvisning, men har i nyere avgjørelser konkludert med frifinnelse.¹²⁶

Samlet tilsier det ovennevnte at kravet om dobbel straffbarhet i strl. § 5 første ledd nr. 1 er en materiell straffbarhetsbetingelse. Dersom kravet ikke er oppfylt, er ikke den siktede underlagt Norges strafferettsordning. Den påståtte handlingen er dermed ikke straffbar etter norsk lov, med den følge at domstolen må avsi frifinnende dom.¹²⁷

4.2.3 Ordlyden «er straffbare»

Ordlyden i straffeloven § 5 første ledd nr. 1 aktualiserer spørsmålet om hva som skal til for at handlingene begått utenfor norsk territorium «er straffbare».

En naturlig språklig forståelse av ordlyden «er straffbare» trekker i retning av at alle straffbarhetsbetingelsene *etter norsk rett* må være oppfylt. En slik tolkning er støttet av hvordan uttrykket «straffbar» vanligvis brukes i en strafferettslig sammenheng, altså slik det forstås i henhold til den strafferettslige ansvarslæren.¹²⁸

Ifølge straffelovkommisjonen innebærer uttrykket «er straffbar» i § 5 at «den konkrete handling må være straffbar i gjerningslandet».¹²⁹ Det samme følger forutsetningsvis av departementets uttalelser.¹³⁰ I dette ligger at handlingen ikke bare må oppfylle alle straffbarhetsvilkår *etter norsk rett*, men at handlingen også «må være dekket av en straffebestemmelse etter handlingsstedets lovgivning», og videre oppfylle «de øvrige straffbarhetsbetingelsene på handlingsstedet».¹³¹ Forarbeidene trekker altså i retning av at ordlyden «er straffbare» i § 5 første ledd nr. 1 innebærer at rettsanvenderen må konstatere at straff rent faktisk kan anvendes mot den siktede, både i Norge og i gjerningslandet.

¹²⁵ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 175.

¹²⁶ Avvisning i Rt. 2003 s. 179 og Rt. 2010 s. 1217, frifinnelse i Rt. 2010 s. 1271 og HR-2017-1947-A.

¹²⁷ Tilsvarende *generelt* for jurisdiksjonsbestemmelsene i Vangen (2021) s. 25.

¹²⁸ Om ansvarslæren, se bl.a. Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 194 og Grønning, Husabø og Jacobsen (2019), s. 25.

¹²⁹ NOU 1992: 23 s. 48.

¹³⁰ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 402.

¹³¹ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 402.

En slik tolkningsmåte er gjerne kalt straffbarhet *in concreto*, og står i motsetning til straffbarhet *in abstracto*.¹³² Ved straffbarhet *in abstracto* er det tilstrekkelig å påvise at handlingen omfattes av gjerningsbeskrivelsen i et straffebed i begge land. *In abstracto* er på denne måten noe lettere å utøve enn straffbarhet *in concreto*. Hvorfor norsk jurisdiksjon er begrenset ytterligere ved å være betinget av straffbarhet *in concreto* i landet der handlingen ble foretatt, sier imidlertid ikke forarbeidene noe om.

4.2.4 Hva innebærer dobbel straffbarhet *in concreto*?

4.2.4.1 Innledende bemerkninger

Ettersom kravet om dobbel straffbarhet i strl. § 5 første ledd nr. 1 skal tolkes som straffbarhet *in concreto*, må alle straffbarhetsbetingelser – etter både norsk og gjerningslandets rett – være oppfylt. I dette underkapittelet skal det undersøkes hvilke problemstillinger som oppstår ved vurderingen av de enkelte straffbarhetsvilkår. Det bemerkes at det i det følgende vil bli pekt på tre materielle straffbarhetsvilkår, selv om enkelte andre benytter seg av fire.¹³³

4.2.4.2 Gjerningsbeskrivelsesstrid

En forutsetning for å kunne statuere straffansvar er at den aktuelle handling bryter med det objektive gjerningsinnholdet i et straffebed. For at det skal foreligge dobbel straffbarhet *in concreto* etter straffeloven § 5 første ledd nr. 1 må man følgelig påvise at det foreligger gjerningsbeskrivelsesstrid etter både den norske og den utenlandske straffebestemmelsen.

Hvilken atferd en stat finner at skal være straffbar, beror blant annet på tradisjon og kultur.¹³⁴ Av den grunn er ikke straffebedene likt utformet i alle land. På denne bakgrunn er det naturlig å spørre om dobbel straffbarhet *in concreto* er betinget av at det må være *fullstendig sammenfall* mellom ordlyden i det norske og det utenlandske straffebed.

Ordlyden «handlingene er straffbare» i strl. § 5 første ledd nr. 1 gir ikke i seg selv svar på dette. Lovgiver er litt sprikende i sine uttalelser i forarbeidene. På den ene siden viser de til at man må påvise at «den konkrete handling også er straffbar på handlingsstedet», hvilket kan trekke i retning av at det må være fullstendig sammenfall mellom straffebedene.¹³⁵ På den annen side

¹³² Van den Wyngaert (1989), s. 51.

¹³³ Å benytte seg av tre vilkår støttes av Grønning, Husabø og Jacobsen (2019) s. 25. Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 194, og Andenæs (2016) peker på fire vilkår.

¹³⁴ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 175.

¹³⁵ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 402.

viser lovgiver til at kravet om dobbel straffbarhet er oppfylt når den konkrete handlingen kan forfølges etter et *tilnærmet likt* straffebed i begge land.¹³⁶ Som eksempel vises det til at en voldtekt mellom personer av samme kjønn kan straffeforfølges i Norge dersom handlingen er straffbar som legemskrenkelse i gjerningslandet.¹³⁷ Det blir også vist til at bestemmelsen i strl. § 253 om tvangsekteskap kommer til anvendelse for slike ekteskap inngått i utlandet, såfremt det aktuelle landet har alminnelige straffebestemmelser om tvang.¹³⁸ En slik forståelse er også lagt til grunn i juridisk teori og tidligere rettspraksis.¹³⁹

Hovedinntrykket fra forarbeidene tilsier at det ikke kreves mer enn at det norske straffebed og gjerningslandets straffebed er *tilnærmet like*, for at kravet om dobbel straffbarhet *in concreto* er oppfylt. Det kan imidlertid hevdes at en slik forståelse stemmer dårlig overens med de begrunnelser lovgiver selv har oppstilt for å innta et krav om dobbel straffbarhet i de norske jurisdiksjonsreglene. Slik nevnt i punkt 3.2.4, ser det ut til at lovgiver sikter til alminnelige rimelighetsbetraktninger når de begrunner dobbel straffbarhet i rettssikkerhetshensyn, og da særlig i hensynet for forutberegnelighet for den siktede.

I eksemplet nevnt over anfører lovgiver at det som etter norsk rett anses som et tvangsekteskap begått i utlandet, kan straffeforfølges her til lands, såfremt gjerningslandet har bestemmelser som rammer urettmessig bruk av tvang. Man kan imidlertid argumentere med at det etter en slik tolkning blir lite igjen av det forutberegnelighetshensynet lovgiver fremhever i sine begrunnelser for dobbel straffbarhet som betingelse for jurisdiksjon. Dersom den siktede vet at tvang er forbudt i hjemlandet, men også er klar over at det å tvinge noen til å gifte seg *ikke* er ansett som en straffbar handling, er det ikke særlig forutberegnelig eller rimelig overfor ham, dersom hans handling kan straffes som tvangsekteskap i Norge.

Det ser videre ut til at lovgiver også har begrunnet dobbel straffbarhet som betingelse for jurisdiksjon i hensynet til å forhindre utenrikspolitisk friksjon og diplomatisk konflikt, slik nevnt i punkt 3.2.4. Dersom dette er hensikten, hjelper det lite å argumentere for at man kan straffeforfølge det som norsk rett anser som et tvangsekteskap, med hjemmel i gjerningslandets alminnelige tvangsbestemmelser, om gjerningslandet anser slike ekteskap som akseptable.

¹³⁶ NOU 1992: 23 s. 48.

¹³⁷ NOU 1992: 23 s. 48.

¹³⁸ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 188. Merk at tvangsekteskap nå er unntatt dobbel straffbarhet, jf. strl. § 5 nr. 4.

¹³⁹ Se bl.a. Rt. 1995 s. 104, s. 105, Andenæs (2016), s. 592 og Grønning, Husabø og Jacobsen (2019), s. 399.

Videre kan man også hevde at lovgivers argumentasjon i eksemplene ovenfor, strider med de krav til klarhet som er forutsatt i Grunnloven § 96 og EMK art. 7.¹⁴⁰ Klarhetskravet medfører blant annet at «straffansvar ikke kan ilegges ut over de situasjoner som selve ordlyden i straffebudet dekker».¹⁴¹ Ifølge Høyesterett kommer klarhetskravet også til anvendelse hvor tolkningsresultatet av strl. § 5 første ledd nr. 1 «innebærer en utvidelse av det straffansvar som ellers følger av en alminnelig forståelse av jurisdiksjonsbestemmelsen».¹⁴² Man kan derfor argumentere for at klarhetskravet slik legger begrensninger for fortolkningen av vilkåret «handlingene er straffbare» i strl. § 5 første ledd nr. 1, og følgelig også begrensninger for fastleggingen av kravet om dobbel straffbarhet. Det medfører at man ikke kan foreta en *utvidende* tolkning av det utenlandske straffebudet for å konkludere med at «handlingene er straffbare», og slik oppfylle kravet til dobbel straffbarhet.

Basert på det ovennevnte kan man argumentere for at klarhetskravet, rimelighetsbetraktninger og andre rettspolitiske hensyn taler for at det må kreves atskillig større likhet mellom det norske og det utenlandske straffebud, enn det som fremgår av lovgivers eksempler, før man kan konstatere at det foreligger dobbel straffbarhet. Det kreves antakelig likevel ikke et *fullstendig sammenfall* mellom straffebudene.¹⁴³ Det må være tilstrekkelig at den konkrete handling bryter med det objektive gjerningsinnholdet, som ikke nødvendigvis er identisk, etter både det norske og det utenlandske straffebud.

4.2.4.3 Subjektiv skyld

Ettersom forarbeidene så tydelig formidler at kravet om dobbel straffbarhet forutsetter at samtlige straffbarhetsbetingelser er oppfylt etter gjerningsstedets rett, må den siktede både oppfylle de krav norsk lovgivning og gjerningsstedets lovgivning stiller til subjektiv skyld. I HR-2017-1947-A stengte denne straffbarhetsbetingelsen for forfølgning av uaktsom hvitvasking begått i Dubai. Emiratenes straffelovgivning rammet kun forsettlig hvitvasking, og ikke den som *uaktsomt* hadde begått en slik handling. Det var følgelig ikke tale om samme straffbare handling, og kravet om dobbel straffbarhet var da ikke oppfylt for forholdet.

¹⁴⁰ Grl. § 96 har tradisjonelt ikke vært tolket særlig strengt på dette punkt, men nyere Høyesterettspraksis har foretatt en innstramning av kravet til presis beskrivelse av det objektive gjerningsinnholdet i straffebestemmelsen, jf. Rt. 2014 s. 238 avsnitt 14.

¹⁴¹ Jf. HR-2016-1836-A avsnitt 14, Se lignende i bl.a. HR-2016-1458-A (Haxi) avsnitt 8 og HR-2019-563-A.

¹⁴² Jf. HR-2017-1947-A avsnitt 20.

¹⁴³ Lignende i Van den Wyngaert (1989), s. 43.

I vurderingen av om den siktede overholder kravene til subjektiv skyld, må man også vurdere om den siktede oppfyller kravene til skylddevne. I norsk rett er kravet om skylddevne blant annet begrunnet med at det er urettferdig og urimelig å klandre den siktede for å ha begått den rettsstridige handlingen, dersom man ikke kan forvente at vedkommende handlet annerledes.¹⁴⁴ Dersom kravet om dobbel straffbarhet skal forstås som et krav om straffbarhet *in concreto* etter gjerningslandets rett, må den siktede også ha skylddevne etter gjerningsstedets rett. Det innebærer at dersom den siktede ikke oppfyller kravene til kriminell lavalder eller tilregnelighet etter den utenlandske lovgivningen, så er norske myndigheter avskåret fra å straffeforfølge handlingen. Hvilke krav andre stater stiller til skylddevne kan skille seg fra vurderingen etter norsk rett, og eksempelvis favne videre enn den norske regelen i strl. § 20. Hvilke vurderingskriterier som er relevante etter fremmed rett kan også være vanskelig å kartlegge. Dette praktiske problemet er hverken belyst i straffelovens forarbeider, rettspraksis eller teori. Det fremstår imidlertid ganske åpenbart, i hvert fall for kartleggingen av vurderingskriteriene etter lovgivningen i land med en rettsordning som i stor grad avviker fra vår egen. Dette har flere aktører også påpekt, senest Riksadvokaten i 2020.¹⁴⁵

4.2.4.4 Materiell rettsstrid

Ved at kravet om dobbel straffbarhet i norsk rett skal tolkes *in concreto* må man konstatere at straff rent faktisk kan anvendes – både i Norge og i gjerningslandet – *i det konkrete tilfellet*. Det innebærer at det ikke, verken etter norsk rett eller etter gjerningslandets rett, kan foreligge noen lovfestede eller ulovfestede grunner som medfører at straff ikke skal eller kan anvendes i den aktuelle saken. Kravet om dobbel straffbarhet er således kun oppfylt når man i begge land kunne idømt *den siktede* straff for forholdet. Dette står i motsetning til en tolkning av dobbel straffbarhet *in abstracto*, hvor det er tilstrekkelig at forholdet i sin alminnelighet er straffbart i gjerningslandet. Med straffbarhet *in concreto* kan det eksempelvis ikke foreligge noen grunner som tilsier at handlingen kan rettferdiggjøres som en nødretts- eller nødvergehandling.

Det kan være vanskelig å bestemme innholdet i, og anvendelsen av, straffrihets-, straffbortfalls- og straffritaksgrunner i andre lands rettssystemer. Videre kan det være at disse grunnene baserer seg på forhold som strider med den allmenne rettsfølelsen i det norske rettssystem. Enkelte land

¹⁴⁴ Gröning, Husabø og Jacobsen (2019), s. 485.

¹⁴⁵ [Riksadvokatens høringsuttalelse forslag til endringer i straffeprosessloven og straffeloven](#), 27.10.2020, Deres ref.: 2020/00878-002 PEO009

kan eksempelvis anse voldtekt mellom ektefeller eller tvang utøvd mot familiemedlemmer som straffritt. At også land som står oss forholdsvis nære kan ha andre regler enn oss som medfører at straff ikke skal eller kan anvendes, er HR-2018-2044-A et godt eksempel på. I denne saken hadde lagmannsretten dømt en person for mishandling i nære relasjoner, hvor handlingen var påbegynt i England og fortsatt i Norge. I England er vold i oppdragerøyemed i utgangspunktet ikke straffbart så fremt det kan anses som «a reasonable punishment».¹⁴⁶ Personen kunne dermed ikke straffes etter strl. § 282 for den del av mishandlingen som var begått i England, ettersom det ikke forelå dobbel straffbarhet.¹⁴⁷

Ved at kravet om dobbel straffbarhet *in concreto* i strl. § 5 første ledd nr. 1 er betinget av at det konkrete forholdet ikke bare rammes av ordlyden i en straffebestemmelse, men at forholdet rent faktisk kan straffeforfølges, er også gjerningslandets foreldelsesregler relevante.¹⁴⁸ Dette medfører en endring i forhold til tidligere straffelovgivning. Etter strl. 1902 § 12 nr. 3 c) var det for straffeforfølgning av nordmenn, tilstrekkelig at handlingen ble rammet av et straffebud i gjerningslandet for å statuere straffansvar. At handlingen rent faktisk ikke kunne straffeforfølges i utlandet, for eksempel på grunn av foreldelse, var ikke noe hinder.¹⁴⁹

4.2.5 Bevisbyrde og beviskrav

To spørsmål som reiser seg i forlengelsen av analysen ovenfor, er *hvem* som i første rekke må dokumentere at kravet om dobbel straffbarhet er oppfylt, og hvilket *beviskrav* som gjelder for slike saker. Dette gir hverken lovens ordlyd eller forarbeider svar på.

Bevisbyrden og beviskravet i straffesaker ligger i kjernen av den såkalte *uskyldspresumpsjonen*, som forankrer at enhver har rett til å bli ansett som uskyldig inntil det motsatte er bevist.¹⁵⁰ Prinsippet er knesatt i Grl. § 96 annet ledd og EMK art. 6 nr. 2.

Uskyldspresumpsjonen innebærer for det første at det er påtalemyndigheten som må føre bevis for at alle straffbarhetsbetingelser er oppfylt, og slik har bevisbyrden for at tiltalte er skyldig.¹⁵¹ Norsk strafferett bygger videre på anklageprinsippet, som forankrer at domstolen bare trer i

¹⁴⁶ Se LB-2017-2707, lagmannsrettens behandling pkt. «Lovvalg og straffelovens stedlige virkeområde».

¹⁴⁷ HR-2018-2044-A avsnitt 17 og 20.

¹⁴⁸ Gröning, Husabø og Jacobsen (2019), s. 400.

¹⁴⁹ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 181. Merk at det for forfølgning av utlendinger etter § 12 nr. 4 var et krav om at forholdet rent faktisk kunne forfølges.

¹⁵⁰ LB-2020-180280, pkt. 2.

¹⁵¹ Gröning, Husabø og Jacobsen (2019), s. 59.

virksomhet etter begjæring fra en påtaleberettiget, jf. strpl. § 63.¹⁵² Ifølge Høyesterett medfører anklageprinsippet at ansvaret for å dokumentere om det foreligger dobbel straffbarhet i hovedsak er lagt til påtalemyndigheten.¹⁵³ Høyesterett poengterte videre at det er lite tjenlig at domstolen, dersom den finner det fremlagte materialet utilstrekkelig til å konkludere, selv må sette i gang egne undersøkelser om rettsstilstanden i det land hvor handlingen ble begått.¹⁵⁴

Uskyldspresumpsjonen medfører videre at det er et strengt beviskrav i norsk strafferett. En bærebjelke i norsk strafferett er at enhver rimelig og fornuftig tvil om hvorvidt tiltalte er skyldig i forholdet, skal komme hen til gode.¹⁵⁵ Dette beviskravet gjelder for klarleggingen av det *faktum* som peker på om tiltalte har begått handlingen. Hvorvidt tvil om rettsanvendelsen – altså hvordan den beviste handling skal vurderes, *rettslig* – skal komme tiltalte til gode, er det delte oppfatninger om.¹⁵⁶ Eldre rettspraksis og teori mente slik tvil skulle komme tiltalte til gode.¹⁵⁷ Denne rettsoppfatningen er også støttet av enkelte teoretikere i nyere tid.¹⁵⁸ Den dominerende oppfatning synes likevel nå å være at «det strafferettslige tvilsprinsippet ikke omfatter rettsanvendelsen», slik at tvil om rettsanvendelsen *ikke* skal komme tiltalte til gode.¹⁵⁹

Hverken lovens ordlyd eller forarbeidene gir et klart svar på hvorvidt tvil om det foreligger dobbel straffbarhet, altså ved tvil om innholdet av utenlandsk lovgivning, er et spørsmål om faktumstvil som skal komme tiltalte til gode, eller et spørsmål om rettsanvendelsestvil som *ikke* skal komme tiltalte til gode. Ifølge Høyesterett innebærer spørsmålet om det foreligger dobbel straffbarhet et spørsmål om lovanvendelsen under skyldspørsmålet.¹⁶⁰ At dobbel straffbarhet er et spørsmål om lovanvendelsen har den følge at tvil om straffbarheten etter gjerningsstedets lovgivning, er et spørsmål om rettsanvendelsestvil som ikke kommer tiltalte til gode.¹⁶¹

¹⁵² Lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven – strpl.).

¹⁵³ Jf. HR-2017-1947-A avsnitt 22.

¹⁵⁴ Jf. HR-2017-1947-A avsnitt 22.

¹⁵⁵ Jf. Grønning, Husabø og Jacobsen (2019) s. 59 og 156 og bl.a. LB-2020-180280 pkt. 2.

¹⁵⁶ Andenæs (2016), s. 114.

¹⁵⁷ Grønning, Husabø og Jacobsen (2019), s. 156. Fra rettspraksis vises det til Rt. 1927 s. 340 s. 341.

¹⁵⁸ Se blant annet Alf Petter Høgberg, «I hvilken grad kommer rettsanvendelsestvil tiltalte til gode?», *Jussens Venner 2007/1*, s. 20-36, s. og Ståle Eskeland, *Strafferett*, 5. utgave ved Alf Petter Høgberg, Cappelen Damm AS, 2017 s. 521 flg.

¹⁵⁹ HR-2017-1947-A avsnitt 25. Se også Rt. 1984 s. 91 s. 92.

¹⁶⁰ HR-2017-1947-A avsnitt 23.

¹⁶¹ HR-2017-1947-A avsnitt 25.

Dette har videre den følge at det er et mildere beviskrav i saker som omhandler dobbel straffbarhet. Påtalemyndigheten må ikke bevise at handlingen er straffbar etter gjerningslandets lovgivning, utover enhver rimelig og fornuftig tvil. Ifølge Høyesterett er det tilstrekkelig at domstolen «på et betryggende grunnlag har kunnet avklare at handlingen er straffbar» etter det «aktuelle, utenlandske straffebudet, slik den norske domstolen forstår dette».¹⁶²

Hvordan dette beviskravet nærmere skal forstås gir ingen kilder et klart svar på. Den utenlandske lovgivningen kan være vanskelig å klarlegge, og by på usikkerhet. Særlig gjelder dette fordi utenlandske rettssystemer kan operere med andre strafferettslige grunnprinsipper og tolkningsregler, enn de som gjelder for norsk rett. Enkelte, blant annet Riksadvokaten, hevder derfor at beviskravet er for strengt og at det fordrer en avklaring av utenlandsk rett som ikke gir «regningssvarende rettssikkerhetsmessige fordeler».¹⁶³

4.3 Dobbelt straffbarhet i de norske utleverings- og overleveringsreglene

4.3.1 Innledning

I det følgende vil det hovedsakelig fokuseres på kravet om dobbel straffbarhet slik det fremkommer i reglene om utlevering fra Norge til land utenfor Norden og EU, altså etter reglene i utleveringsloven. Etter arrestordreloven er dobbel straffbarhet kun oppstilt som vilkår for overleveringer mellom Norge og ikke-nordiske EU-land, og svarer innholdsmessig til kravet slik det er oppstilt i utleveringsloven.¹⁶⁴ Av den grunn vil reglene om overlevering etter arrestordreloven kun bli omtalt kort avslutningsvis i punkt 4.3.3. Også enkelte av Norges bilaterale utleveringsavtaler gjelder med et krav om dobbel straffbarhet. Det gjelder blant annet for avtalen med USA¹⁶⁵ og Australia.¹⁶⁶ Det vil føre for langt å redegjøre for innholdet i disse avtalene, men det som blir klarlagt i det følgende vil også gjøre seg gjeldende for dem.¹⁶⁷

¹⁶² HR-2017-1947-A avsnitt 25 og 35.

¹⁶³ Riksadvokatens høringsuttalelse, deres ref.: 2020/00878-002 PEO009.

¹⁶⁴ Prop. 137 LS (2010-2011) s. 51.

¹⁶⁵ Avtale mellom Kongeriket Norge og Amerikas forente stater om utlevering 9. juni 1977, i kraft 7. mars 1980. Et krav om dobbel straffbarhet er hjemlet i avtalens art. 2 nr. 1.

¹⁶⁶ Overenskomst mellom Norge og Australia om utlevering av 9. september 1985, i kraft 2. mars 1987. Et krav om dobbel straffbarhet er hjemlet i avtalens art. 4 nr. 1.

¹⁶⁷ For sammenhengens skyld bemerkes det at vi også har en utleveringsavtale med Canada: Utleveringsavtalen mellom Det forente kongerike og Sverige-Norge, 26. juni 1873, i kraft 17. oktober 1873, NT I s. 97, supplert ved en tilleggserklæring mellom Det forente kongerike og Norge, 18. februar 1907, i kraft samme dato, Recueil I s. 368, jf. G-19/2001 kap. II pkt. 1. Avtalen er eldre enn utleveringsloven, og gjelder derfor uten dens begrensninger, jf. utlevl. § 26 nr. 2.

4.3.2 Et vilkår om dobbel straffbarhet for utlevering

4.3.2.1 Innledende bemerkninger

For utlevering til land utenfor Norden og EU, gjenfinnes kravet om dobbel straffbarhet i utleveringsloven § 3 nr. 1 første punktum, og er formulert slik:

«Utlevering kan bare skje når handlingen, eller en tilsvarende handling, etter norsk lov kan medføre fengsel i mer enn 1 år».

Kravet om dobbel straffbarhet gjelder både for utlevering til straffeforfølgning og for utlevering til straffullbyrding, og er en obligatorisk nektingsgrunn jf. ordlyden «kan bare skje».¹⁶⁸ At kravet er en obligatorisk nektingsgrunn innebærer at norske myndigheter skal nekte utlevering av den siktede dersom man ikke kan konstatere at det foreligger dobbel straffbarhet.¹⁶⁹

Ordlyden i utlevl. § 3 nr. 1 reiser, i likhet med strl. § 5, en rekke interessante problemstillinger. I det følgende vil avhandlingen først, i punkt 4.3.2.2 til 4.3.2.6, søke å avklare hva som skal til for at det foreligger dobbel straffbarhet i utleveringstilfellene. Deretter vil det, i punkt 4.3.2.7, undersøkes hvem som har bevisbyrden i saker som omhandler dobbel straffbarhet, og hvilket beviskrav som må gjelde i slike saker.

4.3.2.2 Ordlyden «kan medføre fengsel i mer enn 1 år»

For utlevering innebærer kravet om dobbel straffbarhet at handlingen, eller en tilsvarende handling, «etter norsk lov kan medføre fengsel i mer enn 1 år». Ordlyden i utlevl. § 3 nr. 1 skiller seg her fra strl. § 5, hvor kravet om dobbel straffbarhet skal vurderes med utgangspunkt i om handlingene er «straffbare også etter loven i landet der de er foretatt». På denne bakgrunn er det naturlig å spørre om kravet om dobbel straffbarhet i utlevl. § 3 nr. 1 betyr at alle straffbarhetsvilkår må være oppfylt, slik kravet fordrer etter strl. § 5 første ledd nr. 1. Sagt på en annen måte; kreves det straffbarhet *in concreto* etter norsk rett, eller bare straffbarhet *in abstracto*?

Ordlyden «kan medføre fengsel i mer enn 1 år» trekker i retning av at alle straffbarhetsvilkår etter norsk rett må være oppfylt for forholdet, da disse oppstiller betingelser som må være tilfredsstillt før fengselsstraff kan idømmes i Norge. På den annen side kan ordvalget i

¹⁶⁸ For utlevering for straffullbyrdelse oppstiller i tillegg utlevl. § 3 nr. 1 andre punktum opp et vilkår om at dommen går ut på frihetsstraff eller anbringelse i anstalt i et tidsrom av minst 4 måneder.

¹⁶⁹ Mathisen (2009), s. 46.

utleveringsloven tilsa at det her bare er tale om en slags alvorlighetsindikator, ved å oppstille et strafferammekrav for hvilke handlinger en siktet person kan bli utlevert for.

I forarbeidene uttaler lovgiver at utleveringsadgangen er begrenset til de «grovere straffbare handlinger» fordi overføringen er et alvorlig inngrep overfor den enkelte, og forutsetter en omfattende saksbehandling i oppholdsstaten.¹⁷⁰ Lovgivers uttalelser trekker slik i retning av at ordlyden kun peker på et strafferammekrav for hvilke handlinger man kan bli utlevert for.

Ifølge Høyesterett innebærer kravet om dobbel straffbarhet i utlevl. § 3 nr. 1 at «det faktiske grunnlaget i tiltalen ville være straffbart etter norsk lovgivning, gitt at handlingen skulle bedømmes etter norsk rett og under forutsetning av at siktede var gjerningsmannen».¹⁷¹ Høyesteretts tolkning på dette punkt trekker i retning av en lignende *konkret* vurdering som strl. § 5 bygger på, ved at alle straffbarhetsbetingelser *etter norsk rett* må være oppfylt. At kravet om dobbel straffbarhet i utlevl. § 3 nr. 1 er å forstå på denne måten, er videre støttet av den sparsommelige juridiske litteraturen som foreligger. Ifølge Mathisen innebærer kravet «en 'konkret vurdering' av forholdets straffbarhet etter norsk rett».¹⁷²

Hvorvidt handlingen en person er begjært utlevert for, er straffbar etter den *anmodende stats rett* skal følge av utleveringsbegjæringen eller vedleggene til denne jf. utlevl. § 13 nr. 2. I utgangspunktet behøver derfor ikke norske myndigheter å foreta en selvstendig og omfattende prøving av handlingens straffbarhet etter den anmodende statens rett, slik man må for jurisdiksjonstilfellene.¹⁷³ Norske domstoler skal kun, med utgangspunkt i det som følger av utleveringsbegjæringen, foreta en parallell vurdering av om den konkrete handlingen *etter norsk lov* kan medføre fengsel i mer enn ett år.¹⁷⁴

4.3.2.3 Fullstendig sammenfall mellom straffeбудenes gjerningsbeskrivelse?

Ettersom kravet om dobbel straffbarhet i utleveringsloven § 3 nr. 1 innebærer at alle straffbarhetsbetingelser etter norsk rett må være oppfylt for forholdet, må domstolen for det første vurdere hvorvidt det foreligger gjerningsbeskrivelsesstrid. Det medfører at norske domstoler må vurdere om handlingen som ligger til grunn for utleveringsbegjæringen, lar seg

¹⁷⁰ Ot.prp. nr. 30 (1974-1975) s. 7.

¹⁷¹ Rt. 2014 s. 680 avsnitt 13.

¹⁷² Se videre Mathisen (2009), s. 219.

¹⁷³ Ot.prp. nr. 30 (1974-1975) s. 24.

¹⁷⁴ Se videre Rt. 1998 s. 1993 s. 1997 og Rt. 2012 s. 795.

subsumere under en norsk straffebestemmelse. Som nevnt tidligere, er straffebudene ofte ikke utformet likt i alle land. Man kan derfor oppstille spørsmålet om handlingen som ligger til grunn for utleveringsbegjæringen, kan plasseres inn under en norsk straffebestemmelse som har en ganske annen karakter enn straffebestemmelsen som er anvendt i den anmodende stat.

Ordlyden «handlingen, eller en tilsvarende handling» gir ikke her et entydig svar på hvor stor likhet det må være mellom det norske straffebudet og straffebudet etter den anmodende stats rett. På den ene side kan ordlyden «handlingen» trekke i retning av at gjerningsbeskrivelsen må være sammenfallende etter begge straffebud. På den annen side taler ordlyden «tilsvarende handling» i retning av at man ikke behøver en identisk straffehjemmel i norsk rett.

Både forarbeider og praksis støtter den sistnevnte tolkningen. Slik det fremgår av forarbeidene innebærer ikke kravet om dobbel straffbarhet at «den konkrete handling skal rammes av gjerningsbeskrivelsen i en norsk straffebestemmelse».¹⁷⁵ Det er ansett som «tilstrekkelig at *handlingstypen* er kriminalisert i norsk lovgivning».¹⁷⁶

I rettspraksis er det videre fremholdt at det ikke er et krav at handlingen er kategorisert eller rubrisert på samme måte i begge land.¹⁷⁷ At handlingen er rubrisert som økonomisk utroskap etter norsk rett, men som underslag etter den anmodende statens rett, er derfor uten betydning.¹⁷⁸ På samme måte spiller det ingen rolle om handlingen i norsk rett bedømmes som forsøk eller medvirkning, mens den etter den anmodende statens rett er skilt ut som et eget lovbrudd.¹⁷⁹ Den anmodende staten kan eksempelvis ha et straffebud som eksplisitt rammer «forsøk på frihetsberøvelse». Etter norsk rett er denne handlingen kriminalisert i medhold av strl. § 16 som bestemmer at forsøk er straffbart for ethvert lovbrudd «når ikke annet er bestemt». Det avgjørende er som nevnt om det faktiske grunnlaget i tiltalen ville vært straffbart etter norsk lovgivning, gitt at handlingen skulle bedømmes etter norsk rett og under forutsetning av at siktede var gjerningsmannen.¹⁸⁰

¹⁷⁵ Jf. Ot.prp. nr. 30 (1974-1975) s. 27.

¹⁷⁶ Min kursivering, Se videre Ot.prp. nr. 30 (1974-1975) s. 27.

¹⁷⁷ Rt. 2014 s. 680 avsnitt 13.

¹⁷⁸ Mathisen (2009), s. 226.

¹⁷⁹ Rt. 2014 s. 680 avsnitt 13 og Mathisen (2009), s. 226.

¹⁸⁰ Rt. 2014 s. 680 avsnitt 13.

4.3.2.4 Nærmere om det alternative vilkåret «en tilsvarende handling»

En del handlinger som den anmodende stat anser som straffbare, vil av praktiske årsaker ikke være kriminalisert i norsk straffelovgivning. Det gjelder eksempelvis for handlinger som retter seg mot den anmodende stats offentlige myndigheter, eller handlinger som anses å krenke dem som sådan. Av den grunn er utleveringsloven § 3 nr. 1 supplert med det alternative vilkåret «en tilsvarende handling».

Ordlyden i § 3 nr. 1 gir ikke et klart svar på hva det alternative vilkåret «en tilsvarende handling» egentlig peker på. En lignende formulering er heller ikke brukt i kravet om dobbel straffbarhet i straffeloven § 5 første ledd nr. 1. Det sees derfor nødvendig å utdype hva vilkåret i utleveringsloven § 3 nr. 1 nærmere innebærer.

Forarbeidene gir ikke her et klart svar, og av dem fremgår det bare at det er «tilstrekkelig at handlingstypen er kriminalisert i norsk straffelovgivning».¹⁸¹ Av juridisk teori fremgår det at alternativet «tilsvarende handling» gir anvisning på en *hypotetisk vurdering* av straffbarheten av det forhold den siktede er begjært utlevert for.¹⁸² Vurderingen går ut på at man *ser handlingen fra den anmodende stats ståsted*, og slik baserer seg på en hypotese om at handlingen, istedenfor å være begått i den anmodende stat eller av dets statsborgere, er begått i Norge eller av en nordmann.

Ved å vurdere om en handling *hypotetisk* faller innenfor norsk straffelovgivning, gjennom det alternative vilkåret «en tilsvarende handling», er sjansene større for at norske myndigheter kan bistå andre stater i deres straffeforfølgning.¹⁸³ På denne måten kan man vurdere tilfeller, som av praktiske årsaker, ikke er kriminalisert i norsk straffelovgivning. Slik vil blant annet bestemmelsen ramme lovbrudd rettet mot andre staters offentlige myndigheter. Den hypotetiske vurderingen lar seg best belyse med et eksempel:

India anmoder Norge om utlevering av Charu fordi hun under deres nasjonalvalg skal ha fjernet en rekke avgitte stemmer, og slik påvirket valgresultatet. Norsk straffelov rammer naturligvis ikke valgfusk i India. Vurderingen av straffbarheten må derfor baseres på en hypotese om at forholdet isteden er begått i Norge, rettet mot norske myndigheter. Straffeloven § 154 rammer den som i et offentlig valg «fjerner» stemmer

¹⁸¹ Ot.prp. nr. 30 (1974-1975) s. 27.

¹⁸² Mathisen (2009), s. 221, Sverre Tønnesen, *Internasjonal Strafferettspleie II*, Bergen 1981 s. 2.144-2.145.

¹⁸³ Mathisen (2009), s. 222.

og slik påvirker valgresultatet. Følgelig kan utlevering skje, da Charus valgfusk er en «tilsvarende handling» som etter norsk rett kan medføre fengsel i mer enn ett år.

Den hypotetiske vurderingen er imidlertid ikke alltid like lett å foreta som i eksempelet ovenfor. I det følgende vil avhandlingen belyse noen av de kompliserte, og til tider «sære», spesialtilfellene som kan oppstå gjennom det alternative vilkåret «en tilsvarende handling».

Man må for eksempel foreta en tilsvarende hypotetisk vurdering, som den nevnt over, dersom en person er begjært utlevert for en handling hvis straffbarhet er betinget av at gjerningspersonen er statsborger i den anmodende stat. Et eksempel kan bidra til opplysning:

Ecuador begjærer Diego utlevert for en handling som etter deres rett kun er straffbar dersom den er begått av egne statsborgere. Norsk straffelov har ingen bestemmelser som krever at handlingen er begått av en ecuadorianer. For å kunne utlevere Diego, må norske domstoler derfor basere straffbarhetsvurderingen på en hypotese om at forholdet er begått av en norsk statsborger.¹⁸⁴ Dersom norsk straffelov ikke har en tilsvarende bestemmelse som krever at handlingen må være begått av en nordmann, er ikke kravet til dobbel straffbarhet oppfylt, og utlevering kan derfor ikke skje.

Dersom et land begjærer sin egen statsborger utlevert for en handling begått i *Norge*, blir den hypotetiske vurderingen noe annerledes. Fra den anmodende statens ståsted er jo Norge i utlandet, hvilket den hypotetiske vurderingen må ta utgangspunkt i.¹⁸⁵

I Haiti er det straffbart for borgerne å fremstille narkotika i utlandet. De begjærer derfor Emmanuel, en haitisk statsborger med bosted i Norge, utlevert for å ha dyrket hasj på gården sin i Tromsø. Norske domstoler må da basere sin vurdering på at forholdet er begått av en nordmann i utlandet, i bedømmelsen av om forholdet anses som en «tilsvarende handling» som er straffbar etter norsk rett.

Ved første øyekast kan dette virke greit nok. Men, i slike tilfeller spiller imidlertid jurisdiksjonsreglene en viktig rolle, hvilket kompliserer vurderingen atskillig. Her vil nemlig den hypotetiske vurderingen i utleveringsreglene og de norske jurisdiksjonsreglene krysse hverandre på en måte som nesten blir «absurd». Det foreligger svært få kilder som klart tar for

¹⁸⁴ Mathisen (2009), s. 221.

¹⁸⁵ Mathisen (2009), s. 223.

seg denne problemstillingen, og av den grunn sees det nødvendig å forsøke å forklare vurderingen i det følgende.¹⁸⁶

Ettersom handlingen Emmanuel har begått, fra Haitis ståsted, er en eksterritorial handling, må man – i vurderingen av om dette er en «tilsvarende handling» som er straffbar etter norsk rett – hypotetisk undersøke om norske myndigheter har jurisdiksjon over handlingen. Man må altså hypotetisk vurdere om norske myndigheter *selv* har adgang til å straffeforfølge den eksterritoriale handlingen. Dersom slik eksterritorial jurisdiksjon ikke er tillatt etter norsk lovgivning, er ikke kravet om dobbel straffbarhet etter utlevl. § 3 nr. 1 oppfylt.

I den hypotetiske vurderingen må man først undersøke om det norske straffebud om tilvirkning av narkotika, gjelder for nordmenn i utlandet. Straffeloven § 231, jf. § 5 første ledd nr. 1, rammer den som dyrker hasj i utlandet, *såfremt* handlingen også er straffbar i gjerningslandet. På denne måten blir det altså en *dobbelt* vurdering av kravet til dobbel straffbarhet i avgjørelsen av om Emmanuel kan utleveres til Haiti for å ha dyrket hasj i Norge.

Som nevnt i punkt 3.3.1, ser det ut til at hovedbegrunnelsen bak et vilkår om dobbel straffbarhet er at man forsikrer seg om at utleveringsbegjæringen er basert på en akseptabel kriminalisering. På denne måten forsikrer norske myndigheter seg om at man ikke bistår i straffeforfølgningen av handlinger man ut fra norske kriminalpolitiske overveielser ikke har funnet grunn til å kriminalisere. Man kan hevde at det er i tråd med denne begrunnelsen at domstolene må foreta en slik hypotetisk vurdering som den nevnt over, dersom handlingen man skal vurdere straffbarheten av, er begått i utlandet.¹⁸⁷

Merk imidlertid at Norge i kraft av territorialhøyheten har full strafferettslig jurisdiksjon på eget territorium, og en mulig løsning på problemstillingen ovenfor er derfor at norske myndigheter selv straffeforfølger handlingen i stedet for å prøve om utlevering kan skje.

4.3.2.5 Subjektiv skyld

Ettersom kravet om dobbel straffbarhet i utlevl. § 3 nr. 1 peker på at norske domstoler må foreta en *konkret* vurdering av forholdets straffbarhet i norsk rett, må norske domstoler også komme frem til at de subjektive vilkårene for straff er tilfredsstillt før utlevering kan skje. Slik redegjort

¹⁸⁶ Rt. 2014 s. 680 A avsnitt 19 flg., bemerker kort problemstillingen, uten å ta standpunkt til løsningen. Mathisen (2009) s. 225 mener de norske jurisdiksjonsreglene (i strl. 1902) er så vidtfavnende, at problemstillingen ikke utgjør noen begrensning i vurderingen av om noen kan utleveres.

¹⁸⁷ Se lignende i Rt. 2014 s. 680 avsnitt 20.

for i punkt 2.3.2, kan domstolene i utgangspunktet bygge på den utenlandske dommen eller påtalebeslutningen vedlagt utleveringsbegjæringen, i vurderingen av om den siktede har utvist tilstrekkelig grad av skyld etter den anmodende stats rett. Det medfører at norske domstoler kun behøver å vurdere om de subjektive vilkårene for straff er oppfylt *etter norsk rett*, i motsetning til det som gjelder for kravet om dobbel straffbarhet i jurisdiksjonsreglene.

Dette betyr for det første at den handling en person som er begjært utlevert for, må oppfylle den norske straffelovens krav til subjektiv skyld. Dersom den siktede eksempelvis er begjært utlevert for en uaktsom handling, er utlevl. § 3 nr. 1 til hinder for utlevering, dersom handlingen etter norsk rett krever forsett for å være straffbar. Et eksempel kan bidra til opplysning:

Felix er begjært utlevert for uaktsomt tyveri. Etter norsk rett er tyveri bare straffbart dersom handlingen er begått forsettlig, jf. strl. § 21. Vilåret om dobbel straffbarhet i utlevl. § 3 nr. 1 er derfor ikke oppfylt, hvilket medfører at Felix ikke kan bli utlevert.

Videre innebærer en vurdering av dobbel straffbarhet *in concreto* at kravene til skyldevne etter strl. § 20 må være overholdt. Vilåret om dobbel straffbarhet i utlevl. § 3 nr. 1 er følgelig til hinder for utlevering av Felix, dersom han på gjerningstidspunktet var under 15 år, eller var utilregnelig på grunn en sterkt avvikende sinnstilstand, sterk bevissthetsforstyrrelse eller høygradig psykisk utviklingshemming.¹⁸⁸

4.3.2.6 Materiell rettsstrid

Dobbel straffbarhet som betingelse for utlevering innebærer, som for jurisdiksjon, at det ikke kan foreligge noen lovfestede eller ulovfestede grunner til at straff ikke kan eller skal anvendes *i det konkrete tilfellet*.

Mathisen skriver at kravet om dobbel straffbarhet medfører at utlevering ikke kan finne sted «der den siktede begikk gjerningen i en form for nødrett eller selvforsvar som etter den *anmodende statens rett* utgjør en straffrihetsgrunn».¹⁸⁹ Uttalelsen er imidlertid ikke helt presis. For utleveringstilfellene skal norske domstoler vurdere den konkrete handlingens straffbarhet *etter norsk rett*. Hvorvidt handlingen er straffbar etter den anmodende statens rett, skal følge av utleveringsbegjæringen eller vedleggene til denne, jf. utlevl. § 13 nr. 2. Norske myndigheter

¹⁸⁸ Jf. strl. § 20.

¹⁸⁹ Min kursivering. Mathisen (2009), s. 216.

skal i utgangspunktet ikke foreta en selvstendig prøving av om det foreligger grunner til at straff ikke kan eller skal anvendes *etter den anmodende statens rett*, slik redegjort for i punkt 2.3.2.

Hvilke lovfestede og ulovfestede grunner som kan eller skal føre til at en handling ikke er straffbar etter norsk rett, er generelt lettere å kartlegge enn hvilke grunner som gjelder etter utenlandsk rett. På denne måten kan man argumentere for at en vurdering av dobbel straffbarhet *in concreto* er noe enklere å gjennomføre for utleveringstilfellene, enn den tilsvarende vurderingen etter strl. § 5 første ledd nr. 1. Som nevnt i punkt 4.2.4.4, må man i vurderingen av om norske myndigheter har strafferettslig jurisdiksjon over handlingen, også ta i betraktning utenlandske straffrihets-, straffritaks- og straffbortfallsgrunner.

Et forhold som medfører at straffansvar faller bort, og som også er særskilt regulert i utleveringslovens regler, er foreldelse. Etter utlevl. § 9 første punktum kan ikke utlevering skje dersom adgangen til straffeforfølgning eller fullbyrding «er foreldet etter norsk lov». Her kan det anføres at bestemmelsen ikke er helt treffende. Gjennom utleveringsreglene bistår man andre stater i deres straffeforfølgning eller straffefullbyrding. Foreldelsesfristen for denne forfølgingsadgangen eller fullbyrdesadgangen følger da normalt av den anmodende stats rett, og ikke av norske foreldelsesregler.¹⁹⁰ Man må derfor tolke bestemmelsen slik at den gir anvisning på om de tilsvarende norske foreldelsesregler ville medført at den siktedes straffansvar er falt bort, dersom forholdet skulle straffeforfølges eller -fullbyrdes her i landet.¹⁹¹ For utlevering for straffeforfølgning vil det avgjørende være om foreldelse av straffansvaret ville vært intrådt i Norge, tatt i betraktning forhold som er avgjørende for foreldelsesfristens utgangspunkt og lengde.¹⁹² Man må også ta i betraktning forhold som etter den anmodende statens rett har ført til avbrytelse eller suspensjon av fristen, for så vidt tilsvarende forhold ville hatt samme virkning etter norsk rett.¹⁹³ For utlevering til strafffullbyrding er det avgjørende om tilsvarende adgang til å fullbyrde idømt straff ville vært foreldet etter norsk rett.¹⁹⁴ Det kan derfor hevdes at bestemmelsen i utlevl. § 9 burde vært formulert annerledes og mer presist, og eksempelvis i stedet hjemlet at utlevering ikke kan skje dersom forholdet «ville vært foreldet etter norske foreldelsesregler».

¹⁹⁰ Mathisen (2009), s. 250.

¹⁹¹ Mathisen (2009), s. 250.

¹⁹² Se strl. §§ 85 flg. om de ulike foreldelsesfrister for straffansvar *etter norsk rett*.

¹⁹³ Mathisen (2009), s. 251.

¹⁹⁴ Se strl. § 93 om de ulike foreldelsestidspunkt for idømt fengselsstraff. Se også videre Mathisen (2009), s. 250.

At det hverken kan foreligge lovfestede eller ulovfestede grunner til at straff ikke kan eller skal anvendes i det konkrete tilfellet, kan man hevde er i tråd med begrunnelsen lovgiver har oppstilt for et krav om dobbel straffbarhet som vilkår for utlevering. Som nevnt i punkt 3.3.1 er en av begrunnelsene at man skal forsikre seg om at handlingen en person utleveres for er basert på en akseptabel kriminalisering, etter en norsk synsvinkel. Ved å stenge for utlevering dersom det foreligger lovfestede eller ulovfestede grunner til at straff ikke kan eller skal anvendes, forsikrer norske myndigheter seg om at utlevering kun skjer for handlinger hvor ileggelse av straff, etter norsk rett, er ansett som forholdsmessig.

4.3.2.7 Bevisbyrde og beviskrav

Utlevering innebærer som nevnt at en person overføres fra den stat vedkommende oppholder seg i, til en annen stat for straffeforfølgning eller soning av allerede idømt straff.¹⁹⁵ Ved at utleveringsinstituttet således ikke innebærer at slik forfølgning eller soning skjer *i Norge*, er bevisbyrden og beviskravet noe ulikt det som ble redegjort for i jurisdiksjonskapittelet.

Etter utlevl. § 14 nr. 2 er det påtalemyndigheten som skal sette i verk de nødvendige undersøkelser av om utlevering kan og bør skje. Påtalemyndigheten skal ikke iverksette en ordinær etterforskning for å oppklare de straffbare forhold den siktede er begjært utlevert for, men skal foreta de undersøkelser som er nødvendige for å få saken så godt opplyst som mulig for behandling i retten.¹⁹⁶ Hvor omfattende denne undersøkelsen skal være, beror på forholdene i den enkelte sak, og hva siktede selv eller dennes forsvarer anfører.¹⁹⁷ Det ligger til tingretten å avgjøre om vilkårene for utlevering er til stede, jf. utlevl. § 17. Retten beslutter derimot ikke selv om utleveringsbegjæringen skal etterkommes eller ikke; denne avgjørelseskompetansen er lagt til departementet etter utlevl. § 18.

I utleveringslovens forarbeider fremgår det forutsetningsvis at det alminnelige beviskravet i strafferetten ikke gjelder ved prøvingen av om vilkårene for utlevering er oppfylt.¹⁹⁸ Dette har sammenheng med at man i utleveringssakene kun prøver om «handlingen, eller en tilsvarende handling» kunne medført fengsel etter norsk rett. Den inngående prøvingen av handlingens straffbarhet blir først gjennomført i den anmodende stat, som er det sted hvor forfølgningen

¹⁹⁵ Prop. 137 LS (2010–2011) s. 7.

¹⁹⁶ Jf. ot.prp. nr. 30 (1974-1975) s. 41.

¹⁹⁷ Jf. Ot.prp. nr. 30 (1974-1975) s. 41.

¹⁹⁸ Jf. Ot.prp. nr. 30 (1974-1975) s. 35-36.

eller soningen skal skje.¹⁹⁹ Den siktede får i utleveringssaken en tilsvarende stilling som man ville fått under behandlingen av spørsmål om særlig inngripende tvangsmidler, eksempelvis varetektsfengsling, i forbindelse med en straffesak.²⁰⁰ Av den grunn er det tilstrekkelig at det foreligger skjellig grunn til mistanke, både i forhold til sakens rettslige og bevismessige spørsmål.²⁰¹ Det er således ikke oppstilt et krav om at det må være bevist ut over enhver rimelig tvil at vilkårene for utlevering er oppfylt.²⁰²

4.3.3 Et vilkår om dobbel straffbarhet for overlevering

4.3.3.1 Arrestordreloven § 7

Som nevnt i punkt 4.1 er kravet om dobbel straffbarhet kun oppstilt som en betingelse for overleveringer mellom Norge og ikke-nordiske EU-land, og er i arrestordreloven § 7 første ledd formulert slik:

«Overlevering på grunnlag av ein nordisk-europeisk arrestordre kan berre skje når handlinga som ligg til grunn for arrestordren, eller ei tilsvarende handling, er straffbar også etter norsk lov».

Kravet om dobbel straffbarhet i arl. § 7 innebærer, som nevnt i punkt 4.1, stort sett det samme som det tilsvarende kravet som er oppstilt for utlevering til land utenfor Norden og EU. Det fremgår av lovens forarbeider at arrestordreloven § 7 «fører vidare det tilsvarende kravet i utleveringsloven § 3 nr. 1».²⁰³ Det er derfor nærliggende å anta at kravet skal tolkes på samme måte i begge regelsett, ved straffbarhet *in concreto*. En slik forståelse er også fremholdt i rettspraksis.²⁰⁴ For at det skal foreligge dobbel straffbarhet for overleveringstilfellene, må man følgelig foreta en konkret vurdering av om den faktiske eller hypotetiske handlingen som ligger til grunn for arrestordren, er straffbar etter norsk lovgivning, gitt at handlingen skulle bedømmes etter norsk rett og under forutsetning av at siktede var gjerningsmannen.²⁰⁵

¹⁹⁹ Jf. Rt. 1995 s. 1228 s. 1231.

²⁰⁰ Mathisen (2009), s. 69.

²⁰¹ Jf. Rt. 1995 s. 1228 s. 1231 og Ot.prp. nr. 30 (1974-1975) s. 36.

²⁰² Mathisen (2009), s. 69.

²⁰³ Se videre Prop. 137 LS (2010-2011) s. 51 og HR-2020-1701-U avsnitt 20, som omhandlet utlevering til Italia.

²⁰⁴ Se HR-2020-1701-A avsnitt 20 og forutsetningsvis avsnitt 28.

²⁰⁵ Se HR-2020-1701-U avsnitt 20.

Ettersom kravet for overleveringstilfellene stort sett innebærer det samme som det tilsvarende kravet for utlevering, vil det i det følgende kun bli fokusert på de forhold hvor arrestordreloven avviker fra utleveringsloven.

4.3.3.2 Krav om strafferamme

I motsetning til for utlevering, er ikke kravet om dobbel straffbarhet etter arl. § 7 supplert med noe krav om strafferamme. Det er tilstrekkelig at handlingen «er straffbar også etter norsk lov». Såfremt forholdet rammes av et straffebed hvor strafferammen er frihetsberøvelse i mer enn ett år hos *det land som har utstedt arrestorden*, kan også forhold som straffes med bøter etter norsk rett gi grunnlag for overlevering.²⁰⁶

Hverken forarbeider eller rettspraksis gir svar på *hvorfor* arl. § 7 ikke er supplert med noe krav om strafferamme etter *norsk* rett, likt det som fremgår av utlevl. § 3 nr. 1. Det er likevel nærliggende å anta at dette har sammenheng med at overleveringsinstituttet, i motsetning til utleveringsinstituttet, bygger på prinsippet om *gjensidig anerkjennelse*. Dersom Norge skulle stenge for overlevering, på bakgrunn av at man etter norske kriminalpolitiske holdninger mener at handlingen er belagt med for høy straff i utlandet, kan man hevde dette vil stride med andre staters forventning om tillit til deres rettssystem.²⁰⁷

4.3.3.3 Kort om foreldelse

Arrestordreloven har ingen egen regel som hjemler at overlevering ikke kan skje dersom forholdet er foreldet, lik den tilsvarende bestemmelsen i utlevl. § 9. På bakgrunn av hvordan utleveringsreglene skal forstås, er det grunn til å spørre om det også for overleveringstilfellene må gjelde en slik begrensning, selv om det ikke kommer til uttrykk i loven.

Det at dobbel straffbarhet etter arrestordreloven skal tolkes som straffbarhet *in concreto*, taler for at man må vurdere de norske foreldelsesreglene. Ved en slik tolkning må man som nevnt påvise at alle straffbarhetsbetingelsene er oppfylt. Foreldelse medfører at påført straffansvar «faller bort», og man kan derfor argumentere med at det da ikke lenger foreligger en handling som «er straffbar» etter norsk rett. Likevel er det i forarbeidene fremholdt at *norske* foreldelsesregler ikke burde være til hinder for gjennomføringen av prinsippet om gjensidig anerkjennelse for overleveringssakene.²⁰⁸ Det er begrunnet med at den stat som forfølger en

²⁰⁶ Se arl. § 6 første ledd bokstav a) og Ruud mfl., kommentar nr. 1 til § 7 (lest 11. september 2021).

²⁰⁷ Se forutsetningsvis Prop. 137 LS (2010-2011) s. 16.

²⁰⁸ Prop. 137 LS (2010-2011) s. 25-26.

straffbar handling skal ha både mulighet og myndighet til forfølgningen, og følgelig ikke burde hindres av foreldelse som en obligatorisk nektingsgrunn.²⁰⁹

4.3.3.4 Unntak fra kravet om dobbel straffbarhet

Som følge av at arrestordreloven har som formål å forenkle overleveringsprosedyren mellom Norge og EU, oppstiller arl. § 7 en rekke unntak fra kravet om dobbel straffbarhet. For forhold som faller inn under unntakene i § 7 annet og tredje ledd skal en arrestordre etterkommes selv om forholdet ikke er straffbart etter norsk rett. Etter tredje ledd kan departementet gi forskrift som opphever kravet om dobbel straffbarhet for spesielt angitte lovbrudd. Forskriftshjemmelen er benyttet i arrestordreforskriften § 6, hvor det gis en oppregning av handlinger hvor det *ikke* kreves dobbel straffbarhet, også kalt «positiv-listen».²¹⁰ Alle forbrytelsene oppregnet i forskriften er allerede straffbare etter norsk rett, og i utgangspunktet vil derfor opphevelsen av kravet om dobbel straffbarhet få begrenset betydning.²¹¹ Likevel kan den nærmere avgrensningen mellom straffbare og lovlige handlinger variere fra stat til stat, og medføre at en handling er straffbar i én stat, men ikke en annen.²¹²

Hvilke handlinger en stat mener at skal være straffbare, kommer blant annet an på tradisjon, behov og troen på straff som virkemiddel for å regulere atferd.²¹³ Statene kan eksempelvis ha ulike krav til hva som skal regnes som straffbar medvirkning. Det er dette som er begrunnelsen for å fravike kravet om dobbel straffbarhet i § 7.²¹⁴ Forutsetningen er imidlertid at forholdet kan rammes av straff på fengsel i minst tre år i den anmodende stat, jf. arl. § 7 tredje ledd.

Videre er det viktig å bemerke at norske myndigheter ikke har noen plikt til å overlevere dersom overlevering vil stride med enkelte av Norges konstitusjonelle regler, slik som lovkravet i Grl. § 96, tilbakevirkningsforbudet i § 97 eller vern av ytringsfriheten i § 100.²¹⁵ En arrestordre kan videre avslås dersom overlevering vil være i strid med EMK.²¹⁶ Nylig nektet eksempelvis

²⁰⁹ Prop. 137 LS (2010-2011) s. 25-26. Merk at dette kun gjelder dersom handlingen i sin helhet er utført i utlandet, jf. arl. § 8 bokstav k).

²¹⁰ Forskrift 18. oktober 2019 nr. 1388 til arrestordreloven (arrestordreforskriften).

²¹¹ Ruud mfl., kommentar nr. 20 til § 7, juridika.no (kopierte 10. september 2021).

²¹² Departementets høringsnotat, gjengitt i Prop. 137 LS (2010-2011) s. 22.

²¹³ Departementets høringsnotat, gjengitt i Prop. 137 LS (2010-2011) s. 22.

²¹⁴ Prop. 137 LS (2010-2011) s. 23.

²¹⁵ Departementets høringsnotat, gjengitt i Prop. 137 LS (2010-2011) s. 23, og i Parallellavtalen, fortalen pkt. 11.

²¹⁶ Jf. arrestordreloven § 8 annet ledd.

Vestfold Tingrett å gjennomføre en overlevering til Polen, da retten mente overleveringen ville være i strid med retten til en rettferdig rettergang etter EMK art. 6.²¹⁷

5 Er kravet om dobbel straffbarhet hensiktsmessig slik det forstås de lege lata?

5.1 Innledende bemerkninger

Basert på de undersøkelser som er gjort i avhandlingen ovenfor, er det naturlig å vurdere om kravet om dobbel straffbarhet, slik det fortolkes de lege lata, er hensiktsmessig. I det følgende vil noen av de praktiske problemene tilknyttet regelen bli belyst, og det vil bli vurdert om kravet burde praktiseres eller forstås annerledes enn hvordan det gjøres i dag. I den forbindelse vil det bli foretatt en drøftelse av noen alternativer, som forhåpentligvis – iallfall til en viss grad – kan avbøte noen av de problemer kravet medfører for en ønsket og effektiv straffeforfølgning og rettshåndhevelse.

Argumentene mot et krav om dobbel straffbarhet som betingelse for jurisdiksjon, utlevering og overlevering, baserer seg hovedsakelig på at det kan oppstå situasjoner hvor regelen forhindrer en ønsket straffeforfølgning og forhindrer en effektiv rettshåndhevelse.²¹⁸ Som avhandlingen tidligere har vært inne på, bringer kravet – slik det fortolkes de lege lata – med seg en rekke praktiske problemer. Disse viser seg særlig for spørsmålet om norske myndigheter har jurisdiksjon over handlingen, hvor man – i tillegg til å vurdere forholdets straffbarhet etter norsk rett – også må vurdere om handlingen er straffbar etter gjerningsstedets lovgivning. For utleverings- og overleveringsspørsmålene kan man hevde at problemene er noe færre. I disse sakene legger man til grunn at handlingen er straffbar etter den fremmede stats lovgivning, og vurderingen baserer seg følgelig kun på om forholdet er straffbart etter norsk rett.

5.2 Straffbarhet *in concreto* versus en effektiv og prosessøkonomisk straffeforfølgning

5.2.1 Vanskeligheter med å kartlegge gjerningslandets lovgivning

I straffelovens forarbeider fremhever lovgiver at de norske jurisdiksjonsreglene må utformes slik at de «legger forholdene til rette for en effektiv og prosessøkonomisk straffeforfølgning».²¹⁹

²¹⁷ TVES-2021-144871. Overleveringen gjaldt forhold som ble rammet av arl. § 7 annet ledd, og følgelig var det ikke et krav om dobbel straffbarhet.

²¹⁸ Se bl.a. Økokrims uttalelser i NOU 2002: 4, s. 200, samt Asp (2011), s. 37 og Träskman (2010), s. 474.

²¹⁹ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 175.

Man kan imidlertid argumentere med at lovgivers beslutning om å begrense egen jurisdiksjonsadgang ved å oppstille et krav om dobbel straffbarhet, og da særlig *in concreto*, står i motstrid til denne uttalelsen. Ved straffbarhet *in concreto* må man som nevnt komme frem til at *alle* straffbarhetsbetingelser, etter gjerningsstedets rett, er oppfylt i den aktuelle saken.

Det faktum at det etter vedtakelsen av strl. 2005, har blitt fremmet – og også vedtatt – en rekke forslag om flere unntak fra kravet om dobbel straffbarhet, er et tegn på at lovgiver neppe fullt ut overskuet de praktiske utfordringer som oppstår ved innføringen av dobbel straffbarhet *in concreto* som betingelse for jurisdiksjon for eksterriore handlinger.²²⁰

Så sent som i 2020 fremmet Regjeringen forslag om å unnta strl. § 282 om mishandling i nære relasjoner og § 254 om frihetsberøvelse fra kravet om dobbel straffbarhet.²²¹ Forslaget kom blant annet på bakgrunn av HR-2017-2429-A, hvor en ektefelle ikke kunne straffes for overtredelse av strl. § 282 fordi det ikke lot seg bringe på det rene om mishandling i nære relasjoner var straffbart i Jemen.²²² Et argument som fremheves i Regjeringens forslag, er at det i praksis kan være svært vanskelig å avklare innholdet i rettsreglene i gjerningslandet.²²³ Avklaringen krever ofte betydelige undersøkelser og fordrer en ressursbruk som enkelte hevder ikke gir regningsvarende rettssikkerhetsmessige fordeler.²²⁴

I ytterste konsekvens kan vanskene med å avklare om handlingene «er straffbare også etter loven i landet der de er foretatt» *in concreto* etter strl. § 5 første ledd nr. 1, medføre at saker ikke kan iretteføres i Norge. Et eksempel på dette er en bortføringssak fra Senja, hvor en mann var tiltalt for å bortføre sin kone og deres felles barn til Syria.²²⁵ Saken ble til slutt henlagt av Riksadvokaten, fordi de ikke var overbevist om at kravet til dobbel straffbarhet var oppfylt.²²⁶ I undersøkelsen av om frihetsberøvelsen var en handling som også kunne straffes etter syrisk rett, hadde påtalemyndigheten kommet i kontakt med en syrisk dommer og funnet frem til den

²²⁰ Fra straffeloven trådte i kraft 1. oktober 2015, har unntakene fra kravet økt fra syv til 13.

²²¹ [Høringsnotat 27. august 2020 om Endringer i Straffeprosessloven og Straffeloven](#) (Overprøving av saksstyrende avgjørelser ved anke mv.), Saksnr.: 20/3974, Høringsfrist 13. november 2020, s. 20-22.

²²² HR-2017-2429-A avsnitt 11, samt LE-2017-12403 under «lovanvendelsen».

²²³ [Høringsnotat 27. august 2020 om Endringer i Straffeprosessloven og Straffeloven](#) (Overprøving av saksstyrende avgjørelser ved anke mv.), Saksnr.: 20/3974, Høringsfrist 13. november 2020, s. 21.

²²⁴ Eks. [Riksadvokatens høringsuttalelse](#), Deres ref.: 2020/00878-002 PEO009, s. 6.

²²⁵ Se blant annet TSENJ-2015-156697 og Vilde Kristine Malmo og Lisa Rypeng, «[Statsadvokaten henlegger bortføringssak mot terrordømt fembarnsfar](#)», NRK, 11.10.19 (lest 29.10.2021).

²²⁶ [Riksadvokatens avvisning av klage i sak 5123/17-63/TAA020](#) s. 2.

syriske straffeloven på internett, samt oversatt to aktuelle lovbestemmelser til norsk.²²⁷ De hadde videre kontaktet utenriksdepartementet, norske ambassader i Syria, Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon, FN-sambandet, Senter for menneskerettigheter, Eurojust og PST, i forsøk på å avklare rettsstilstanden i Syria.²²⁸ Til tross for disse omfattende undersøkelsene, var det ikke mulig å konkludere med at frihetsberøvelsen var straffbar *in concreto*.

At det kan være vanskelig å avklare gjerningslandets lovgivning, ble også fremhevet som grunn til å *ikke* oppstille et krav om dobbel straffbarhet som betingelse for jurisdiksjon i forarbeidene til straffeloven 1902 § 12 nr. 3, hvor lovgiver uttalte:

«Imidlertid antages det at anbefale sig i saa liden Udstrækning som muligt i Loven at gjøre Strafbarheden afhængig af den udenlandske Lovgivning. (...) Herved opnaar man ikke blot, at man spares for særlig Undersøgelse af den fremmede Lovgivning, hvad ofte kan være forbunden med Vanskelighed, men ogsaa at større, kosmopolitisk anerkjendte Forbrydelser er sikrede sin Straf, om de end begaaes blandt Vilde eller udenfor alt ordnet Statssamfund».²²⁹

Også i forarbeidene til straffeloven 2005 bemerket lovgiver kort at et krav om dobbel straffbarhet kan «medføre prosessøkonomiske vanskeligheter ved at det er tungvint å undersøke regelverket i andre land».²³⁰ Likevel mente lovgiver at dette ikke var avgjørende for om man skulle innføre kravet eller ikke, fordi det strafferettslige regelverk har blitt mer ensartet gjennom årene, og fordi økt kommunikasjon mellom landene gjør at «det i dag er langt lettere enn tidligere å klarlegge hvorvidt en handling også er straffbar i gjerningslandet».²³¹

Den ovennevnte bortføringssaken fra Syria og HR-2017-2429-A peker imidlertid på at situasjonen i praksis ofte er den motsatte, og at kravet om straffbarhet *in concreto* i realiteten medfører at saker ikke kan iretteføres grunnet vanskelighetene med å avklare rettsstilstanden i gjerningslandet.

²²⁷ Riksadvokatens avvisning av klage i sak 5123/17-63/TAA020 s. 3-4.

²²⁸ Riksadvokatens avvisning av klage i sak 5123/17-63/TAA020 s. 3-4.

²²⁹ Udkast til Almindelig borgerlig Straffelov for Kongeriget Norge, II. Motiver, Udarbejdet af den ved kgl. Resolution af 14de November 1885 nedsatte Kommission, Kristiania, Det Steenske Bogtrykkeri, 1896, s. 15.

²³⁰ NOU 1992: 23 s. 47 flg.

²³¹ NOU 1992: 23 s. 48 flg.

5.2.2 Straffrihetsgrunner som strider med den allmenne rettsfølelse

Ved at kravet om dobbel straffbarhet i strl. § 5 første ledd nr. 1 fordrer at det foreligger straffbarhet *in concreto* innebærer som nevnt, at det ikke kan foreligge noen grunner til at straff ikke kan eller skal anvendes etter utenlandsk rett.

Hvilke straffrihets-, -fritaks og -bortfallsgrunner andre land har, kan variere med kulturelle tradisjoner, sosiale normer og samfunnsforhold for øvrig. Enkelte land kan for eksempel anse drap som straffritt under gitte omstendigheter, eksempelvis fordi man drepte en utro ektefelle. Drap er ikke unntatt fra kravet om dobbel straffbarhet, hvilket medfører at et drap begått under slike omstendigheter – i et land hvor handlingen da er straffri – ikke kunne blitt straffeforfulgt av norske myndigheter. At slike forhold må vurderes, og i tillegg kan føre til at saken ikke kan ippetføres i Norge, kan fremstå som fjernt fra den allmenne rettsfølelsen i norsk rett.

Også land som står oss nært, kulturelt og politisk, kan ha en lovgivning som strider mot vår egen rettsfølelse. I HR-2018-2044-A ble den tiltalte frifunnet i en sak som omhandlet mishandling i nære relasjoner, hvor mishandlingen var påbegynt i England og fortsatte i Norge. I England er ikke vold i oppdragerøyemed straffbart, og kravet om dobbel straffbarhet var da ikke oppfylt. Dommen blir derfor blant annet brukt som argument for at kravet om dobbel straffbarhet burde fravikes for saker som omhandler mishandling i nære relasjoner.²³²

5.2.3 Særlige utfordringer for utlevering og overlevering

Argumentene mot et krav om dobbel straffbarhet for utlevering og overlevering baserer seg hovedsakelig på at det kan oppstå tilfeller hvor regelen er til hinder for strafferettslig samarbeid.²³³ En av hovedbegrunnelsene for et vilkår om dobbel straffbarhet i utleverings- og overleveringsreglene er, som nevnt i punkt 3.3.1, at man skal forsikre seg om at bistand til andre stater kun gis der hvor anmodningen er basert på en akseptabel lovgivning. Dersom en handling er straffbar i stat X, men ikke i Norge, kan kravet følgelig forhindre norske myndigheter i å bistå stat X, uten at vi nødvendigvis har noen reelle innvendinger mot denne statens kriminalisering av handlingen.²³⁴

²³² [Høringsuttalelse fra Morten Holmboe](#) – forslag om endringer i straffeprosessloven og straffeloven, 04.11.2020, s. 2.

²³³ Asp (2011), s. 40 flg.

²³⁴ Asp (2011), s. 40.

Hvilke handlinger en stat finner at skal være straffbare kommer som nevnt blant annet an på tradisjon, behov og troen på straff som virkemiddel for å regulere atferd.²³⁵ At Norge ikke har kriminalisert en bestemt handling som stat X har kriminalisert, er dermed ikke ensbetydende med at vi er av den oppfatning at kriminaliseringen er uakseptabel.²³⁶

Det kan imidlertid virke som om kravet om dobbel straffbarhet i overføringstilfellene bygger på et slikt svarthvitt syn, hvor det kun eksisterer to muligheter; 1) handlingen er straffbar i begge stater – hvilket innebærer at den utenlandske kriminaliseringen er akseptabel og bistand derfor kan gis, eller 2) at handlingen *ikke* er straffbar – hvilket innebærer at den utenlandske kriminaliseringen er uakseptabel og bistand derfor ikke kan gis.²³⁷

For å sikre effektivitet og faktisk muliggjøre ønsket straffeforfølgning kan man derfor spørre seg om man ikke bør innføre en *tredje* løsning: 3) handlingen er ikke straffbar, men den utenlandske kriminaliseringen er til tross for dette akseptabel, og bistand er derfor mulig.²³⁸

Poenget er at man ikke nødvendigvis bør betrakte ethvert avvik fra vår egen straffelovgivning som en uakseptabel kriminalisering.²³⁹ Forskjellen i straffelovgivningen beror iblant på mindre tekniske detaljer som ikke alltid har en direkte forbindelse til grunnleggende oppfatninger om handlingens straffverdighet.²⁴⁰ Et krav om dobbel straffbarhet, sett i forhold til kravets formål, kan følgelig forhindre strafferettslig samarbeid selv i de tilfeller hvor det ikke foreligger grunnleggende normative argumenter mot samarbeid.²⁴¹

5.3 Er fjerningen av kravet løsningen?

5.3.1 Innledning

Som vurderingen ovenfor har belyst, bringer kravet om dobbel straffbarhet, og da særlig hvordan det skal fortolkes de lege lata, med seg en rekke praktiske problemer som det kan se ut som om lovgiver har avfeid, eller ikke innsett rekkevidden av. Kravet kan i ytterste konsekvens medføre at man ikke får straffeforfulgt straffbare handlinger her til lands, eller

²³⁵ Prop. 137 LS (2010-2011) s. 22.

²³⁶ Asp (2011), s. 41.

²³⁷ Asp (2011), s. 41.

²³⁸ Asp (2011), s. 41.

²³⁹ Asp (2011), s. 41.

²⁴⁰ Asp (2011), s. 41.

²⁴¹ Asp (2011), s. 42.

bistått andre stater i deres rettsforfølging, og følgelig ende opp med å gå på akkord med hensikten om å ha en prosessøkonomisk og effektiv straffeforfølgningsprosess.

På denne bakgrunn blir det naturlig å spørre om en mulig løsning på de ovennevnte problemer er å avskaffe kravet om dobbel straffbarhet som betingelse for jurisdiksjon, utlevering og overlevering.

5.3.2 Lettere straffeforfølging?

Ved å fjerne kravet om dobbel straffbarhet som betingelse for jurisdiksjon vil norske myndigheter utvilsomt få en langt videre jurisdiksjonsadgang over eksteritoriale handlinger. Det vil bli mye lettere å straffeforfølge handlinger begått i utlandet, da man ikke lenger er avhengig av å undersøke om forholdet er straffbart etter utenlandsk rett. På den annen side var nettopp en av begrunnelsene for å oppstille dobbel straffbarhet som betingelse for jurisdiksjon, at man på denne måten *begrenset* norsk jurisdiksjonsadgang over eksteritoriale handlinger i forhold til strl. 1902.²⁴²

At lovgiver har ønsket å begrense norsk jurisdiksjon på denne måten, taler for at lovgiver ikke har ment at kravet om dobbel straffbarhet skal være et *praktisk* hinder for straffeforfølging, men snarere et rettslig hinder som de mener har gode grunner for seg. Selv om man kan hevde at lovgivers begrunnelser for å oppstille kravet ikke er helt presise, som analysen i punkt 3.2 viste, kan man ta til orde for at de oppstiller gode rettspolitiske hensyn som taler for å *beholde* et krav om dobbel straffbarhet som betingelse for jurisdiksjon. Ved å fortsatt ha kravet i norske jurisdiksjonsregler ivaretar man hensynet til forutberegnelighet for den siktede, samt forhindrer man utenrikspolitisk friksjon og diplomatisk konflikt.

Videre er det slik at man, uavhengig av om straffeforfølgingen er betinget av et krav om dobbel straffbarhet eller ei, fortsatt må *etterforske* forholdet. Denne etterforskningen fordrer ofte et visst samarbeid med landet hvor den straffbare handlingen ble begått. Dersom hovedproblemet med et krav om dobbel straffbarhet er at det er vanskelig å undersøke om forholdet er straffbart i gjerningslandet, fordi lovbruddet er begått i land med primitive, eller i det minste umoderne, strafferettssystemer, så er det vanskelig å tro at de samme land kommer til å samarbeide med etterforskning av handlinger de ikke selv anser som straffbare.²⁴³ Og selv om handlingene *er*

²⁴² Se bl.a. NOU 1992: 23 s. 22 og Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 186.

²⁴³ Cameron (2011), s. 132.

straffbare, er det lite sannsynlig at samarbeid vil skje for lovbrudd disse statene anser som lite straffverdige.²⁴⁴

5.3.3 Uønsket utlevering og overlevering?

Ved å fjerne et krav om dobbel straffbarhet som betingelse for utlevering og overlevering vil Norge kunne bistå langt flere stater i deres straffeforfølgings- og fullbyrdelsesprosess. Saksbehandlingen er også langt lettere uten kravet, ved at man ikke er nødt til å prøve om handlingen faktisk eller hypotetisk er straffbar etter norsk straffelovgivning.

Overleveringsinstituttet bygger som nevnt på prinsippet om gjensidig anerkjennelse, hvilket medfører at en person *skal* overleveres såfremt de øvrige vilkår i arrestordreloven er oppfylt. Dersom man fjerner kravet om dobbel straffbarhet som betingelse for *overlevering* helt, risikerer man følgelig å *måtte* overlevere personer for handlinger som ikke er straffbare i Norge, hvilket kan stride mot den allmenne rettsfølelsen.

Petter Asp har, med henblikk på overleveringsordningen, tatt til orde for at et krav om dobbel straffbarhet kan erstattes med et slags ordre public-forbehold.²⁴⁵ *Ordre public* er i den internasjonale privatretten betegnet som en slags sikkerhetsventil, som innebærer at fremmed rett ikke skal anvendes dersom bruken vil krenke fundamentale prinsipper i – eksempelvis – den norske rettsordenen.²⁴⁶ Asp argumenter med at stater, ved et slikt forbehold, kan velge å ikke bistå med overlevering dersom kriminaliseringen som ligger til grunn for anmodningen vil stride med grunnleggende prinsipper i den anmodede staten.²⁴⁷

Det ovennevnte er imidlertid bare relevant for overleveringsinstituttet, og ikke for utleveringsinstituttet. For utlevering er det opp til departementets skjønn å avgjøre hvorvidt en utlevering skal gjennomføres eller ikke, uavhengig av om vilkårene ellers er oppfylt.²⁴⁸ Å fjerne dobbel straffbarhet som betingelse for utlevering vil derfor antakeligvis ikke medføre de samme betenkeligheter, da det fortsatt vil være opp til norske myndigheter å avgjøre om man skal gjennomføre utleveringen eller ikke.

²⁴⁴ Cameron (2011), s. 132.

²⁴⁵ Asp (2011), s. 43.

²⁴⁶ Giuditta Cordero-Moss, *Norsk ordre public som skranke for partsautonomi i internasjonale kontrakter*, Universitetsforlaget 2018, kapittel 5 sammendrag, DOI: <https://doi.org/10.18261/97882150273262018>.

²⁴⁷ Asp (2011) s. 43.

²⁴⁸ Se utlevl. § 18 første ledd.

5.4 Lavere beviskrav?

Et alternativ som har blitt foreslått for jurisdiksjonstilfellene er å oppstille et lavere beviskrav, istedenfor å fjerne kravet helt.²⁴⁹ Påtalemyndigheten må nå kunne dokumentere «på et betryggende grunnlag» at handlingen er straffbar også etter loven i gjerningslandet.²⁵⁰

Slik hensiktsmessighetsvurderingen ovenfor viste, kan det være svært vanskelig å kartlegge innholdet i gjerningslandets rett. Av og til krever også straffbarhet *in concreto* at rettsanvenderen innhenter inngående kunnskap om, ikke bare strafferetten, men også andre lovområder som berøres av forholdet, eksempelvis kunnskap om banklovgivningen i saker som omhandler økonomisk kriminalitet.²⁵¹ Og selv om man får innhentet informasjon om alle relevante regelsett i den aktuelle staten, kan det likevel være vanskelig å avklare med tilstrekkelig sikkerhet om handlingen er straffbar etter gjerningslandets rett. Denne problemstillingen viste seg i HR-2017-1947-A. I saken hadde man fått fremlagt regelverket fra De forente arabiske emirater, men det var likevel vanskelig å fastslå med sikkerhet om uaktsom hvitvasking, i tillegg til forsettlig hvitvasking, var straffbart der. Handlingen kunne derfor ikke straffes i Norge.

Videre er det ikke slik at påtalemyndigheten, selv med et mindre strengt beviskrav, *ikke* må foreta undersøkelser av gjerningslandets lovgivning. Selv om disse undersøkelsene ikke behøver å være like altomfattende som etter gjeldende rett, oppstår det praktiske problemer straks den siktede eller dens forsvarer, *hevder* forholdet ikke er straffbart etter gjerningslandets rett.²⁵² Ressurssterke personer, som har mulighet til å foreta egne undersøkelser av gjerningslandets lovgivning, kan slik trenere saken ved å hevde at det ikke foreligger sannsynlighetsovervekt for at kravet om dobbel straffbarhet er oppfylt.

5.5 Endre til straffbarhet *in abstracto*?

Dersom man skulle komme til at de «beste grunner» taler for at man opprettholder et krav om dobbel straffbarhet som betingelse for jurisdiksjon, utlevering og overlevering, er en siste løsning å endre tolkningsmåten. Kravet skal etter gjeldende rett tolkes som straffbarhet *in concreto*, hvilket betyr at alle vilkår for å idømme den siktede straff, må være oppfylt. Dette

²⁴⁹ Se Riksadvokatens høringsuttalelse, Deres ref.: 2020/00878-002 PEO009 s. 6.

²⁵⁰ Se HR-2017-1947-A avsnitt 25.

²⁵¹ Cameron (2011) s. 124.

²⁵² Lignende i Økokrims uttalelser i NOU 2002: 4, s. 200.

har vist seg å være svært vanskelig å oppfylle i praksis, hvilket blant annet er grunnen til at det nå eksisterer en rekke unntak fra kravet om dobbel straffbarhet.

En annen tolkningsmåte, som er langt lettere å gjennomføre i praksis, er straffbarhet *in abstracto*. Etter denne tolkningsmåten er det tilstrekkelig å konstatere at den aktuelle handlingen er rammet av et straffebud i begge regelsett. Det er altså nok at det foreligger *gjerningsbeskrivelsesstrid*, de øvrige vilkår for straff må ikke være oppfylt i det konkrete tilfellet.

Man kan argumentere for at en tolkning *in abstracto* samsvarer bedre med lovgivers uttalelse om at jurisdiksjonsreglene må utformes slik at de sikrer at norsk straffeforfølgningssadgang er prosessøkonomisk og effektiv. Dersom man ønsker å la egen straffelovgivning gjelde utenfor eget territorium, må lovgivningen være operativ og ikke by på tomme trusler. Ved en tolkning av kravet om dobbel straffbarhet *in concreto* har lovgiver oppstilt en straffbarhetsbetingelse som i stor grad utgjør en praktisk hindring for egen straffeforfølgningssadgang. Det eksisterer heller ingen gode begrunnelser for hvorfor man skal begrense egen jurisdiksjonsadgang såpass mye ved straffbarhet *in concreto*.

Man kan videre hevde at de begrunnelser lovgiver har oppstilt for et krav om dobbel straffbarhet, blir ivaretatt på en minst like god måte ved straffbarhet *in abstracto*. Kravet om dobbel straffbarhet i strl. § 5 første ledd nr. 1 er blant annet begrunnet i hensynet til forutberegnelighet og hensynet til andre staters suverenitet. Som nevnt i punkt 3.2 er disse hensynene alt ivaretatt så lenge de norske jurisdiksjonsreglene har dekning i folkerettslige tillatelsesnormer for eksterritorial jurisdiksjon. Slik analysen i punkt 3.2 også viste, har lovgiver oppstilt minst like gode *rettspolitiske* hensyn for å oppstille dobbel straffbarhet som betingelse for jurisdiksjon. Regelen er blant annet begrunnet i alminnelige rimelighetsbetraktninger i form av forutsigbarhet for den siktede og hensynet til å forhindre utenrikspolitisk friksjon og diplomatisk konflikt. Dersom man innfører straffbarhet *in abstracto* med et krav om at det må være *ganske stor likhet* mellom gjerningsbeskrivelsen i det norske og utenlandske straffebud, kan man hevde at disse rettspolitiske hensynene blir ivaretatt på en minst like god måte som ved straffbarhet *in concreto*. Ved en slik fortolkning av *in abstracto* kan man eksempelvis ikke hevde at gjerningslandets alminnelige bestemmelser om tvang er *samme straffbare handling* som det norsk rett anser som et tvangsekteskap, på tilsvarende måte som det analysen i punkt 4.2.4.2 pekte på. Det må altså kreves atskillig større likhet mellom det norske og det utenlandske straffebud, før man kan konstatere at det foreligger dobbel straffbarhet *in abstracto*.

Man kan kanskje hevde det er *rimeligere* for den siktede om alle straffbarhetsbetingelser etter gjerningsstedets lovgivning må være oppfylt. På den annen side må man likevel bevise utover enhver rimelig og fornuftig tvil at alle straffbarhetsbetingelsene *etter norsk rett*, er oppfylt i det konkrete tilfellet. Straffbarhet *in abstracto* medfører følgelig ikke at den siktede blir straffeforfulgt for en handling som ikke er straffbar etter norsk rett. En tolkning av dobbel straffbarhet *in abstracto* kan man videre hevde er mer i tråd med den allmenne rettsfølelse etter norsk rett, ved at man ikke behøver å vurdere straffrihetsgrunner som, ikke sjelden, strider med den norske rettstradisjon.

Videre, dersom man mener at betenkelighetene med straffbarhet *in abstracto* kontra straffbarhet *in concreto* er for store, avhjelpes dette med at det er en skjønnsmessig adgang til å ta ut tiltale for eksterritoriale handlinger. Etter strl. § 5 syvende ledd skal påtale for slike handlinger kun tas ut «når allmenne hensyn tilsier det». Dersom norske myndigheter ønsker å oppstille begrensninger for egen jurisdiksjon av rettspolitisk art, kan man hevde slike vurderinger burde bli overlatt til dette påtaleskjønnet. Det kan eksempelvis være at norske myndigheter av ulike grunner ikke ønsker å straffeforfølge en handling av hensyn til å forhindre diplomatisk konflikt med et land man ønsker å opprettholde en bekvem politisk relasjon med. Hvis dette landet eksempelvis opererer med straffrihetsgrunner som straffbarhet *in abstracto* ikke tar hensyn til, kan man etter strl. § 5 syvende ledd argumentere med at det ikke foreligger «allmenne hensyn» som taler for å ta ut tiltale for forholdet. En slik løsning kan man argumentere for at er bedre enn å oppstille en begrensning av materiell art – slik *in concreto* er etter gjeldende rett – som i ytterste konsekvens kan forhindre straffeforfølgningen av en handling norske myndigheter *ønsker* å straffe.

For utlevering og overlevering kan man også hevde at en tolkning *in abstracto* er bedre enn dagens løsning. I slike saker dreier det seg om å bistå andre stater i deres straffeforfølgnings- og fyllbyrdingssprosess, og det er følgelig ikke slik at norske myndigheter selv forfølger handlingen eller underlegger den en strafferettslig prosess gjennom eksempelvis en retts sak. En tolkning *in abstracto* kan man derfor hevde er den mest effektive måten å tjene dette målet på.

6 Avsluttende bemerkninger

Som nevnt i kapittel 1 er ikke kravet om dobbel straffbarhet underlagt noen grundig akademisk behandling i norsk rettslitteratur, og er sparsomt behandlet i rettskildene for øvrig. Målet med denne avhandlingen var derfor å foreta en grundig presentasjon og kartlegging av fenomenet

dobbel straffbarhet. Sentralt i denne presentasjonen var å undersøke hvilke funksjoner og hvilket innhold kravet har i tre ulike regelsett; reglene om jurisdiksjon i straffeloven, reglene om utlevering i utleveringsloven og reglene om overlevering etter arrestordreloven. I tillegg var det et mål å foreta en kritisk vurdering av om regelen er hensiktsmessig slik den praktiseres og fortolkes etter gjeldende rett.

I kapittel 3 ble de legislative begrunnelser bak kravet underlagt en kritisk undersøkelse. Denne undersøkelsen viste at lovgivers begrunnelser for å oppstille dobbel straffbarhet som betingelse for jurisdiksjon, utlevering og overlevering er kortfattet og fragmentarisk behandlet. I det hele tatt virker det som om lovgiver ikke har vært helt treffende og presise i noen av sine begrunnelser for å oppstille kravet i norske regelsett. Men, slik undersøkelsen i kapittel 3 også viste, kan man i stedet ta til orde for at lovgiver i realiteten viser til gode *rettspolitiske* hensyn som taler for å beholde et krav om dobbel straffbarhet i norsk rett.

I kapittel 4 ble det foretatt en analyse av innholdet i kravet de lege lata. Analysen pekte blant annet på noen forskjeller mellom jurisdiksjonsreglene og overføringsreglene. Videre ble det påpekt noen uklarheter i regelverket, og ikke minst belyst noen av de praktiske utfordringer kravet medfører for norsk straffeforfølgning og rettshåndhevelse. Dette ga igjen grunnlag for å foreta en kritisk hensiktsmessighetsvurdering av kravet om dobbel straffbarhet i kapittel 5.

Hensiktsmessighetsvurderingen i kapittel 5 belyste at fortolkningen og innholdet i regelen de lege lata skaper en del praktiske og prosessuelle utfordringer som det kan se ut som om lovgiver har avfeid eller ikke innsett rekkevidden av. Kravet er ment som en slags rettssikkerhetsgaranti, men fortolkningsmåten etter gjeldende rett medfører at man i stedet ikke får straffeforfulgt straffbare handlinger her til lands, eller bistått andre stater i deres rettsforfølgning. Regelen kan i ytterste konsekvens ende opp med å gå på akkord med hensikten om å ha en prosessøkonomisk og effektiv straffeforfølgningsprosess. I den forbindelse ble det undersøkt om det eksisterer noen alternativer til et krav om dobbel straffbarhet. Her ble særlig straffbarhet *in abstracto* trukket frem som en god og hensiktsmessig løsning på de praktiske problemer dobbel straffbarhet *in concreto* bringer med seg i norsk rett.

Kravet om dobbel straffbarhet gjenfinnes som nevnt i helt sentrale regelsett. Til tross for dette er det et felt som frem til nå har er viet liten oppmerksomhet i norsk rettslitteratur. Foruten enkelte nordiske tidsskrifter, er det lite nytt som har blitt publisert de seneste årene som gir bidrag til en oppdatert og grundig redegjørelse av kravet. Oppsummert har avhandlingen i det

minste vist at det samlet sett er et stort behov for ytterligere rettsforskning og nye teoretiske bidrag på området.

Det blir spennende å følge med på hvilken utvikling som skjer på dette området i fremtiden. Som nevnt ble det så sent som i 2020 fremmet forslag om unntak fra kravet om dobbel straffbarhet i strl. § 5 første ledd nr. 1, for mishandling i nære relasjoner og frihetsberøvelse som har funnet sted i utlandet. Hvilken konklusjon lovgiver lander på i denne saken, er ennå ikke publisert. Det blir likevel interessant å se om lovgiver kanskje vurderer og utreder om straffbarhet *in abstracto* kan være en løsning, i stedet for å fjerne kravet om dobbel straffbarhet i sin helhet for slike saker.

Kilderegister

Norske lover og forskrifter

Grunnloven – Grl.	Lov 17. mai 1814 Kongeriket Norges Grunnlov
Opphevet: Kriminalloven	Lov 20. august 1842 Kongeriget Norges Criminallov
Opphevet: Utleveringsloven 1908	Lov 13. juni 1908 om utlevering av lovforbrytere
Opphevet: Straffeloven 1902 – strl. 1902	Lov 22. mai 1902 nr. 10 Almindelig borgerlig Straffelov
Utleveringsloven – utlevl.	Lov 13. juni 1975 nr. 39 om utlevering av lovbrytere m.v.
Straffeprosessloven – strpl.	Lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker
Straffeloven – strl.	Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff
Arrestordreloven - arl.	Lov 20. januar 2012 nr. 4 om pågriping og overlevering til og frå Noreg for straffbare forhold på grunnlag av ein arrestordre
Arrestordreforskriften	Forskrift 18. oktober 2019 nr. 1388 til arrestordreloven

Norske lovforarbeider og andre offentlige dokumenter

Udkast til Almindelig borgerlig Straffelov for Kongeriget Norge, II. Motiver, Udarbeidet af den ved kgl. Resolution af 14de November 1885 nedsatte Kommission, Kristiania, Det Steenske Bogtrykkeri, 1896

Indst. O. VII (1899-1900) Indstilling fra justiskomiteen angaaende den kgl. proposition til en almindelig borgerlig straffelov, en lov om den almindelige borgerlige straffelovs ikrafttræden samt en lov, indeholdende forandringer i lov om rettergangsmaaden i straffesager af 1ste juli 1887

Indst. O. I (1901-1902) Indstilling fra justiskomiteen angaaende den kongelige proposition til en almindelig borgerlig straffelov, en lov om den almindelige borgerlige straffelovs ikrafttræden samt en lov, indeholdende forandringer i lov om rettergangsmaaden i straffesager af 1ste juli 1887

Ot.prp. nr. 26 (1906-1907) Ang. udfærdigelse af en lov om udlevering af forbrydere

NOU 1984: 31 Straffelovgivningens stedlige virkeområde Straffelovkommisjonen delutredning II

NOU 1992: 23 Ny straffelov - alminnelige bestemmelser Straffelovkommisjonens delutredning V

Ot.prp. nr. 30 (1974-1975) Om 1) lov om utlevering av lovbytere og annen rettshjelp i straffesaker 2) lov om endringer i lov 3 mars 1961 nr. 1 om utlevering av lovbytere til Danmark, Finland, Island og Sverige

G-19/2001 Rundskriv fra Justis- og politidepartementet 01.08.2001, Internasjonalt rettslig samarbeid i straffesaker – Gjensidig hjelp i straffesaker og utlevering av forbrytere

NOU 2002: 4 Ny straffelov Straffelovkommisjonens delutredning VII

Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) Om lov om straff (straffeloven)

Ot.prp. nr. 39 (2007-2008) Om lov om pågripelse og overlevering mellom de nordiske stater på grunn av straffbare forhold (lov om nordisk arrestordre) og om samtykke til ratifikasjon av

konvensjon 15. desember 2005 om overlevering for straffbare forhold mellom de nordiske land (Nordisk arrestordre)

Prop. 137 LS (2010–2011) Lov om pågriping og overlevering til og frå Noreg for straffbare forhold på grunnlag av ein arrestordre (arrestordreloven) og om samtykke til inngåing av avtale 28. juni 2006 mellom EU, Island og Noreg om overleveringsprosedyre mellom partane

Dok. nr. 16 (2011–2012) Rapport fra Menneskerettighetsutvalget om menneskerettigheter i Grunnloven

Innst. O. nr. 72 (2004-2005) Innstilling fra justiskomiteen om lov om straff (straffeloven)

Norske rettsavgjørelser

Høyesterettspraksis

Rt. 1927 s. 340 A

Rt. 1984 s. 91 A

Rt. 1995 s. 104 A

Rt. 1995 s. 1228 U

Rt. 1998 s. 1993 A

Rt. 2002 s. 1069 A

Rt. 2003 s. 179 A

Rt. 2009 s. 594 A

Rt. 2010 s. 40 A

Rt. 2010 s. 1217 A

Rt. 2010 s. 1271 A

Rt. 2012 s. 795 U

Rt. 2014 s. 238 A (Høsehauk)

Rt. 2014 s. 680 A

HR-2016-1458-A (Haxi)

HR-2016-1836-A

HR-2017-1947-A (Dubai II)

HR-2018-2044-A

HR-2019-563-A

HR-2019-610-A (Tidal)

HR-2020-1701-U

Underrettspraksis

TSENJ-2015-156697

TVES-2021-144871

LB-2017-2707

LB-2020-180280

Internasjonale konvensjoner og erklæringer

Utleveringsavtalen mellom Det forente kongerike og Sverige-Norge, 26. juni 1873, i kraft 17. oktober 1873, NT I s. 97, supplert ved en tilleggserklæring mellom Det forente kongerike og Norge, 18. februar 1907, i kraft samme dato, Recueil I s. 368

Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Roma, 4. November 1950, ikrafttredelsesdato 3. September 1953, (Den europeiske menneskerettighetskonvensjon – EMK)

European Convention on Extradition, Paris, 13. desember 1957, ikrafttredelsesdato 18. April 1960, ETS nr. 24 (Den europeiske utleveringskonvensjon)

European Convention on mutual assistance in criminal matters, Strasbourg, 20. april 1959, ikrafttredelsesdato 12. juni 1962, ETS nr. 30 (Den europeiske konvensjon om gjensidig hjelp i straffesaker)

European Convention on the International Validity of Criminal Judgments, Haag, 28. mai 1970, ikrafttredelsesdato 26. juli 1974, ETS nr. 70 (Den europeiske konvensjonen om internasjonal gyldighet av straffedommer – gyldighetskonvensjonen)

Avtale mellom Kongeriket Norge og Amerikas Forente Stater om utlevering 9. juni 1977, i kraft 7. mars 1980, Overenskomster 1980 s. 854 (Utleveringsavtalen med USA)

Convention on the Transfer of Sentenced Persons, Strasbourg, 21. mars 1983, ikrafttredelsesdato 01. juli 1985, ETS nr. 112 (Den europeiske konvensjonen om overføring av domfelte – overføringskonvensjonen)

Overenskomst mellom Norge og Australia om utlevering, 9. september 1985, i kraft 2. mars 1987, Overenskomster 1987 s. 230 (Utleveringsavtalen med Australia)

Konvensjon om overlevering for straffbare forhold mellom de nordiske land, København, 15. desember 2005, ikrafttredelsesdato 16. oktober 2012 (Nordisk arrestordre)

Agreement between the European Union and Iceland and Norway on the surrender procedure between the member States of the European Union and Iceland and Norway, Wien, 28. juni 2006, ikrafttredelsesdato 01. november 2019, (Parallellavtalen)

Juridisk litteratur

Andenæs (1997)

Andenæs, Johs., *Alminnelig Strafferett*, 4. utgave, Universitetsforlaget 1997

Andenæs (2004)

Andenæs, Johs., *Alminnelig strafferett*, 5. utgave ved Magnus Matningsdal og Georg Fredrik Rieber-Mohn, Universitetsforlaget 2004

- Andenæs (2016) Andenæs, Johs., *Alminnelig Strafferett*, 6. utgave ved Georg Fredrik Rieber-Mohn og Knut Erik Sæther, Universitetsforlaget 2016
- Asp (2011) Asp, Petter, «Min sons beste väns mamma – en liten text om dubbel straffbarhet», *Festskrift till Per Ole Träskman*, Nordsteds Juridik 2011
- Baumbach (2008) Baumbach, Trine, *Det strafferetlige legalitetspincip – hjemmel og fortolkning*, Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2008
- Cameron (2011) Cameron, Iain, «Double criminality under pressure», *Festskrift till Per Ole Träskman*, Nordsteds Juridik 2011
- Cordero-Moss (2018) Cordero-Moss, Giuditta, *Norsk ordre public som skranke for partsautonomi i internasjonale kontrakter*, Universitetsforlaget 2018, DOI: <https://doi.org/10.18261/97882150273262018>
- Eskeland (2017) Ståle Eskeland, *Strafferett*, 5. utgave ved Alf Petter Høgberg, Cappelen Damm AS 2017
- Gröning, Husabø og Jacobsen (2019) Gröning, Linda, Erling Johannes Husabø og Jørn Jacobsen, *Frihet, forbrytelse og straff – En systematisk fremstilling av norsk strafferett*, 2. utgave, Fagbokforlaget 2019
- Helmersen (2014) Helmersen, Sondre Torp, *Folkerett i et nøtteskall*, 1. utgave, Gyldendal Norsk Forlag AS 2014
- Husabø Husabø, Erling Johannes, *Karnov lovkommentar: straffeloven – strl. 2005*, lovdata.no

- Høgberg (2007) Høgberg, Alf Petter «I hvilken grad kommer rettsanvendelsestil tiltalte til gode?», *Jussens Venner* 2007/1, s. 20-36
- Mathisen (2009) Mathisen, Gjermund, *Utlevering for straffbare forhold*, Gyldendal Norsk Forlag AS 2009
- Matningsdal Matningsdal, Magnus, *Straffeloven 2005: Lovkommentar*, juridika.no
- Ruud (2017) Ruud, Morten, *Straffesaker i utlandet*, Universitetsforlaget 2017
- Ruud (2018) Ruud, Morten og Geir Ulfstein, *Innføring i folkerett*, 5. utgave, Universitetsforlaget 2018
- Ruud mfl. Ruud, Morten, Liv Christina Houck Egseth og Anne Grøstad, *Arrestordreloven Lovkommentar*, juridika.no
- Stigen (2011) Stigen, Jo, «Lokalisering av straffbare handlinger», *Tidsskrift for strafferett* 2011/2, s. 142-191
- Träskman (1989) Träskman, Per Ole, «Should we take the condition of double criminality seriously?», *Skrifter från Juridiska Fakulteten i Uppsala*, Nr. 27: Double criminality: studies in international criminal law, Anders Agell, Robert Bomann og Nils Jareborg (red.), Justus Förlag AB 1989
- Träskman (2010) Träskman, Per Ole, «Håller kravet på dubbel straffbarhet att bli rättshistoria?», *Liber amicorum et amicorum Karin Cornils – glimt af nordisk straffrätt og straffeprosessrett*, 1. utgave, Jurist- og økonomforbundets forlag 2010

- Tønnesen II (1981) Tønnesen, Sverre, *Internasjonal Strafferettspleie II*, Institutt for offentlig rett, Universitetet i Bergen, 1981
- Van den Wyngaert (1989) Van den Wyngaert, Christine, «Double criminality as a requirement to jurisdiction», i *Skrifter från Juridiska Fakulteten i Uppsala*, Nr. 27: Double criminality: studies in international criminal law, Anders Agell, Robert Bomann og Nils Jareborg (red.), Justus Förlag AB 1989
- Vangen (2018) Vangen, Marie, *Universaljurisdiksjon – alminnelige folkerettslige rammer for staters transnasjonale straffeforfølgingsrett*, Tromsø 2018
- Vangen (2021) Vangen, Marie, *Kommentar til dom HR-2020-1340-A «Fremmedkriegersaken»*, Juridika Ekspertkommentar, publisert i Juridika Innsikt 29. juni 2021

Øvrige kilder

Høringsnotat fra Justis- og beredskapsdepartementet 27. august 2020 om Endringer i Straffeprosessloven og Straffeloven (Overprøving av saksstyrende avgjørelser ved anke mv.), Saksnr.: 20/3974, Høringsfrist 13. november 2020:

<https://www.regjeringen.no/contentassets/095bfe2bc0964fc0a77e90665b8a6dbc/horingsnotat--forslag-til-endringer-i-straffeprosessloven-og-straffeloven-overproving-av-sakssyrende-avgjorelser-ved-anke-mv..pdf>

Riksadvokatens høringsuttalelse til forslag om endringer i straffeprosessloven og straffeloven, 27.10.2020, Deres ref.: 2020/00878-002 PEO009:

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---endringer-i-straffeprosessloven-og-straffeloven-overproving-av-saksstyrende-avgjorelser-ved-anke-mv/id2737057/?uid=12bb08e2-5b52-426f-a43e-8fe5773c06e0>

Morten Holmboes høringsuttalelse til forslag om endringer i straffeprosessloven og straffeloven, 04.11.2020: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---endringer-i-straffeprosessloven-og-straffeloven-overproving-av-saksstyrende-avgjorelser-ved-anke-mv/id2737057/?expand=horingsvar>

Riksadvokatens avvisning av klage i sak 5123/17-63/TAA020
<https://www.riksadvokaten.no/document/klagesak-om-frihetsberovelse-i-syria-riksadvokatens-avgjorelse/>

Nielsen, Jonathan Graathaug, «Slutt på prostitusjonsannonser i danske Ekstra Bladet», *NRK*, 11. mars 2021: <https://www.nrk.no/kultur/ekstra-bladet-dropper-prostitusjonsannonser-1.15413035> (lest 03.12.21)

Malmö, Vilde Kristine og Rypeng, Lisa, «Statsadvokaten henlegger bortførings sak mot terrordømt fembarnsfar», *NRK*, 10. oktober 2019: <https://www.nrk.no/tromsogfinnmark/statsadvokaten-henlegger-bortforings-sak-mot-terrordomt-fembarnsfar-1.14738496> (lest 29.10.21)

